

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НУБІП України
ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 377.8.091.214.18:636.09

НУБІП України

ПОГОДЖЕНО
Декан гуманітарно-педагогічного

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

факультету

педагогіки

НУБІП України

Інна Савицька
« » 2022 р.

Руслан Сопівник
« » 2022 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Методика викладання дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» майбутнім фахівцям ветеринарної медицини (на прикладі ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України)»

НУБІП України

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітня програма: «Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

НУБІП України

Керівник магістерської роботи
канд. пед. н.

Оксана Гончарук

НУБІП України

Виконала

Павліна Керек

КИЇВ – 2022

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НУБІП України

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

д.п.н., доцент _____ Руслан Сопівник

НУБІП України

« » _____ 2022 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Керек Павліни Михайлівни

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
 Освітня програма: «Педагогіка вищої школи»
 Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»
 Тема магістерської роботи: «Методика викладання дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» майбутнім фахівцям ветеринарної медицини (на прикладі ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБІП України)»».

Затверджена наказом ректора НУБІП України від 31 січня 2022 року № 174 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру « 23 » листопада 2022 року.

Вихідні дані до магістерської роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про підготовку і захист магістерської роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України», посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Проаналізувати потребу в підготовці майбутніх фахівців ветеринарної медицини у закладах фахової передвищої освіти України.
2. Розкрити теоретичні аспекти навчання у закладах фахової передвищої освіти.
3. Охарактеризувати методичні аспекти навчання у фаховій передвищій школі.
4. Розробити методику лекційного та практичного заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин».

Дата видачі завдання: 30.09.2021 р.

Керівник магістерської роботи _____

Оксана Гончарук

НУБІП України

Завдання прийняла до виконання _____

Павліна Керек

Ключові слова: заклад вищої освіти, освітній процес, методична робота у фаховій передвижній школі, педагогічна майстерність, форми організації навчання, фахівець ветеринарної медицини, лекційне заняття, лабораторне заняття.

Список публікацій, у яких опубліковано основні результати дослідження:

1. Керек П.М., Гончарук О.М. Сучасні вимоги до підготовки майбутніх фахівців-ветеринарів в умовах реалізації освітнього процесу закладів фахової передвижної освіти. VII Міжнародна науково-практична дистанційна конференція «Modern research in world science», Львів. 2022

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП..... 8

РОЗДІЛ 1. ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

НУБІП України

1.1. Сучасні вимоги національної освіти до підготовки фахових молодших бакалаврів..... 11

1.2. Потреба у підготовці майбутніх фахівців ветеринарної медицини у

НУБІП України

закладах фахової передвищої освіти України..... 18

Висновки до розділу..... 24

1..... 4

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

НУБІП України

2.1. Форми організації навчання у закладах фахової передвищої освіти та особливості їх проведення..... 25

.....

НУБІП України

2.2. Педагогічна майстерність викладача як складова..... 38

Висновки до розділу..... 49

2..... 9

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПАТОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ І ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН» МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

НУБІП України

3.1. Методика проведення лекції з навчальної дисципліни «Патологічна

НУБІП України

фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин)..... 50

3.2 Методика проведення практичного заняття з навчальної дисципліни
«Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських
тварин»

НУБІП України

Висновки

до

розділу

7

3

НУБІП України

ВИСНОВКИ

7

9

СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ

8

ДЖЕРЕЛ

2

НУБІП України

ДОДАТКИ

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність. Процеси глобалізації економічних відносин, наближення України до європейського освітнього простору, швидкий розвиток сучасних технологій, посилення інтересу до України з боку інших держав обумовлюють необхідність суттєвого удосконалення системи фахової передвищої освіти, зокрема ветеринарної. Нині від вищої ветеринарної освіти вимагається якісна підготовка відповідно до світових та європейських стандартів висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, що здатні успішно здійснювати професійну діяльність у галузі.

Згідно з Стандартом фахової передвищої освіти України, затвердженого наказом № 1285 Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 2021 року, фаховий молодший бакалавр з ветеринарної медицини повинен володіти відповідними знаннями, уміннями та навичками, що відображаються у ряді компетентностей та узагальнюються в єдиній інтегральній компетентності, яка передбачає здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в галузі ветеринарної медицини, здійснювати діагностику, лікування та профілактику патологій заразної і незаразної етіології відповідно до спеціальності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів біології та прикладних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов: нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Сучасні роботодавці шукають спеціалістів, що мають ґрунтовні фахові знання, відповідний рівень практичної підготовки, а також належний рівень розвитку м'яких (універсальних) навичок (soft skills), які забезпечують швидке адаптування до нових реалій життя, дозволяють змінювати сферу зайнятості, вирішувати нестандартні завдання.

У зв'язку з цим, виникає велика необхідність кваліфікованої фахової підготовки майбутніх фахівців-ветеринарів, а також розвитку їхнього особистого потенціалу у закладах фахової передвищої освіти України.

Провідну роль у цьому відіграє підбір педагогами оптимальних методик викладання навчальних дисциплін, поєднання теорії з практикою, шляхом включення теоретичних знань у діяльність, створення сприятливих умов для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, спонукання до самооцінки та особистісного і професійного самовдосконалення [13, 7].

Сучасні наукові дослідження свідчать про зміни у теперішній методичній науці, пошук нових підходів до проведення занять, впровадження ефективного поєднання дидактичного та технологічного підходів організації освітнього процесу. Означена проблема була предметом дослідження ряду науковців, зокрема: Н. Абашкіна, І. Акімова, Т. Іщенко, Д. Торопов, Г. Федотова, М. Хоменко, К. Хюфнер та ін.. В українському науковому просторі організацію ветеринарної освіти в Україні досліджено у працях В. Берези, М. Цвіліховського. Становлення і розвиток зоотехнічної освіти в Україні висвітлила І. Бородай. Шляхи вдосконалення педагогічної майстерності розглядаються сучасними педагогами та психологами, а саме: В. Бондар, Г. Васянович, І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Семиченко, В. Сластьонін, О. Скрипченко та ін.

Однак перелічені дослідження не охоплюють увесь спектр реалізації освітнього процесу у фаховій передвищій школі, адже виклики сьогодення постійно вимагають оновлення змісту фахової передвищої освіти та творчого підходу педагогів до використання різноманітних форм, методів та прийомів навчання і виховання майбутніх фахівців аграрної сфери.

Соціальна значущість проблеми підготовки майбутніх фахівців-ветеринарів, необхідність удосконалення освітнього процесу шляхом розробки та творчого оновлення методик викладання навчальних дисциплін у закладах фахової передвищої освіти України зумовили вибір теми дослідження – *«Методика викладання дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» майбутнім фахівцям ветеринарної медицини (на прикладі ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України)»*.

Мета дослідження – розробити методiku викладання дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» для майбутніх фахівців ветеринарної медицини.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців ветеринарної медицини.

Предмет дослідження – методика викладання дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» для майбутніх фахівців ветеринарної медицини.

З окресленої мети дослідження визначено наступні **завдання**:

1. Проаналізувати потребу в підготовці майбутніх фахівців ветеринарної медицини у закладах фахової передвищої освіти України.

2. Розкрити теоретичні аспекти навчання у закладах фахової передвищої освіти.

3. Охарактеризувати методичні аспекти навчання у вищій школі.

4. Розробити методiku лекційного та лабораторного заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин».

Для реалізації завдань дослідження використовувався комплекс **методів**

наукового дослідження, зокрема:

– *теоретичні* (вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми дослідження; синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, спрямовані на обґрунтування теоретичних положень дослідження);

– *емпіричні* (опитування, педагогічне спостереження, бесіди з викладачами та студентами, вивчення робочих навчальних програм та навчальних планів).

Наукова новизна дослідження: розроблено та обґрунтовано методiku викладання лекційного та лабораторного заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин».

Практичне значення: результати можуть бути використані при підготовці лекційних та лабораторних занять викладачами закладів фахової

передвижної освіти для майбутніх фахівців ветеринарної медицини; для створення робочих програм та навчально-методичних посібників.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел (39 найменування). Основний зміст роботи викладено на 74 сторінках. У роботі є 1 таблиця, 3 рисунки.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

1.1. Сучасні вимоги національної освіти до підготовки фахових молодших бакалаврів

Євроінтеграційні прагнення України у сфері освіти і науки відображаються в реформах Міністерства освіти і науки України, що націлені на покрокове утвердження кращих стандартів європейської освітньої і наукової традиції в українському суспільстві.

Нині виокремлюють чотири євроінтеграційні пріоритети у сфері освіти і науки, над якими сьогодні працює профільне Міністерство:

- інтеграція України до Європейського дослідницького та інноваційного простору;
- активізація участі українських дослідників у наукових, науково-технічних та інноваційних програмах та ініціативах ЄС;
- розбудова системи забезпечення якості освіти і навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій;
- розширення можливостей академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів і дослідників ЄС [20].

Сучасні освітні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають конкурентоспроможності, професійної та соціальної мобільності, а також особистого самовдосконалення від майбутніх фахівців. Означені якості можна розвинути на основі сформованої здатності до саморозвитку. Заклади фахової передвищої освіти нині відіграють вагомий роль у галузі підготовки кадрів для економіки та аграрної сфери нашої держави, адже вони дають можливість отримати доступну професійно орієнтовану освіту та формують середній клас, як соціальну складову українського суспільства [19, 118].

Фахова передвища освіта у системі освіти України виконує важливу роль, адже вона забезпечує професійну підготовку досить чисельної групи фахівців-організаторів виробництва середньої ланки, від професіоналізму яких безпосередньо залежить якість та кількість виробленої вітчизняної продукції, ефективність використання робітничих кадрів, технологічного обладнання, охорона навколишнього середовища та ін. Окрім того, сучасний

освітній процес у коледжах centruє зусилля педагогічних працівників на всебічному розвитку особистості студента, формуванні їхньої активної громадянської позиції, патріотичних почуттів, відповідальності, умінь самоосвітнього розвитку власного творчого потенціалу [34, 3].

Водночас вкрай важливі проблеми сучасної компетентісно орієнтованої підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти, стандартизації фахової передвищої освіти, особливостей проектування змісту навчання, відбору педагогічних технологій з урахуванням вимог роботодавців до кваліфікації випускників цих закладів освіти залишаються поки що невирішеними.

На основі аналізу сучасних особливостей професійної підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів до прогностичних напрямів і завдань модернізації освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти маємо віднести такі:

- дієву стандартизацію фахової передвищої освіти як процедуру розроблення, затвердження та впровадження системи кваліфікаційних стандартів – професійних, освітніх, стандартів оцінювання кваліфікацій;

- проектування змісту фахової передвищої освіти за принципами випереджувального навчання з орієнтуванням освітньо-професійних програм на вимоги майбутньої інноваційної діяльності;

- індивідуалізоване та диференційоване навчання майбутніх фахівців середньої ланки на основі індивідуальних навчальних планів в умовах створення в закладах фахової передвищої освіти продуктивного інформаційно-освітнього середовища та ін.

Отже, вимоги до випускників у вигляді результатів навчання (компетентностей) формуються на основі освітніх стандартів. У свою чергу, вже на основі освітнього стандарту заклад фахової передвищої освіти розробляє освітньо-професійну програму, навчальний план та ін. І вже зміст кожної навчальної дисципліни (обов'язкової чи варіативної) сприяє формуванню відповідних інтегративних здатностей здобувача освіти, які, в

свою чергу, є підґрунтям, базисом набуття майбутніми молодшими спеціалістами професійної компетентності [34, 5].

Зазначимо, що післявоєнна відбудова економіки та соціальної сфери нашої країни вимагає збереження потреби у професійних кадрах із освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра. Нині суттєво змінюється роль, місце та функції цих фахівців, а також вагомо підвищуються вимоги до їхньої професійної компетентності та якості праці.

В Україні коледжі стали упроваджуватися в кінці 90-х років на основі статті 30 Закону України «Про освіту» та Положення «Про освітньо-кваліфікаційні рівні (східча освіта)» від 20 січня 1998 р. № 65. Сьогодні коледжі, будучи компонентом загальної системи безперервної професійної освіти, забезпечують можливість студентам, що успішно закінчили навчання, продовжувати свою освіту.

У сучасному європейському освітньому просторі системно та цілеспрямовано відбувається вдосконалення освітнього процесу в закладах освіти I-II рівнів акредитації, адже нині значно впав доміт на некваліфіковану робочу силу, натомість ростуть вимоги до кваліфікованих фахівців середньої ланки, зокрема дипломованих випускників коледжів [19, 118].

6 червня 2019 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про фахову передвищу освіту» [9], в якому було затверджено створення освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра.

Освітньо-професійний ступінь фаховий молодший бакалавр присуджує заклад освіти студенту, який здобуває знання на рівні фахової передвищої освіти.

Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням

обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів

відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

Фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі профільної середньої освіти становить 120-180 кредитів ЄКТС, з яких до 60 кредитів ЄКТС може бути зараховано на підставі визнання результатів навчання осіб, які здобули профільну середню освіту за відповідним або спорідненим спеціальності профілем.

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі базової середньої освіти становить до 240 кредитів ЄКТС, у тому числі 120 кредитів ЄКТС за інтегрованою з нею освітньою програмою профільної середньої освіти професійного спрямування, що відповідає галузі знань та/або спеціальності.

Обсяг освітньо-професійної програми фахового молодшого бакалавра на основі професійної (професійно-технічної) освіти, фахової передвищої освіти або вищої освіти визначається закладом фахової передвищої освіти з урахуванням визнання раніше здобутих результатів навчання. Обсяг такої програми становить не менше 50 відсотків загального обсягу освітньо-професійної програми на основі профільної середньої освіти [23].

Підготовка фахових молодших бакалаврів здійснюється за освітньо-професійними програмами відповідно до галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців з вищою освітою.

Особа, яка здобула ступінь фахової передвищої освіти, може продовжити навчання на рівнях вищої освіти, у тому числі за скороченою програмою підготовки. Порядок, умови, форми та особливості здобуття фахової передвищої освіти визначаються спеціальним законом [8, 9].

Фахова передвища освіта регулюється затвердженими стандартами спеціалізованої фахової передвищої освіти, які розроблені центральними органами виконавчої влади [23], а також залученням представників відповідної професійної сфери, які відповідають кваліфікаційним вимогам, визначеним Положенням про акредитацію освітньо-професійних програм [22].

На думку науковців Похресник А. К. та Шик М. П. саме заклади освіти I-II рівнів акредитації можна вважати тими навчальними осередками, що повинні брати активну участь у піднятті української економіки. Для випускника школи, який здобув неповну середню освіту та став студентом фахового коледжу вагомим є усвідомлення того, що стати успішною особистістю в умовах ринку зможе лише той майбутній фахівець, хто отримав хорошу загальноосвітню та професійну підготовку, володіє комунікативними вміннями та навичками, здатний адаптуватися до нових умов праці та є конкурентоздатним і мобільним [30].

У своєму дослідженні Соцький К. О. наголошує на загальних цілях організації освітнього процесу у фахових коледжах, що полягають у:

- розвитку самостійності та здатності до самоорганізації та саморозвитку;
- формуванні вміння відстоювати свої права та аргументувати власну позицію;
- готовності до співробітництва, розвитку здібностей до творчої діяльності;
- формуванні толерантності та вміння вести діалог, шляхом знаходження компромісів [32].

В освітньому аспекті вагомим є пошук перспективних шляхів переходу до інноваційного розвитку фахових коледжів, що передбачає орієнтацію на досягнення високих результатів, які відповідатимуть світовим стандартам, та забезпечення умов для неперервної освіти протягом усього життя.

Освітній процес у фахових коледжах – це доволі складна система, якій характерна ієрархічність структури. Зокрема, здобувачі освіти під час

навчання мають змогу отримати повну загальну середню освіту, а також здобути професійну підготовку за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра. У зв'язку з цим, у навчальних планах [29], в обов'язковому порядку, на першому році навчання присутні загальноосвітні навчальні дисципліни. Це забезпечує можливість отримати ґрунтовну загальноосвітню підготовку, яка є вагомим складовою усього освітнього процесу, визначальним чинником підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти та стимулює здатність до саморозвитку [19, 118].

Власний педагогічний досвід роботи у ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України» дає підстави стверджувати, що низька якість загальноосвітньої підготовки пов'язана із цілим рядом труднощів, що несуть загальний характер та пригаманні студентам різних спеціальностей. Ці труднощі викликані різкою зміною змісту та об'єму навчального матеріалу.

Зокрема, одна лекція містить навчальну інформацію, що дорівнює 3-4 урокам у загальноосвітньому закладі освіти. Також причиною є той факт, що студенти повинні протягом лише одного року вивчити загальноосвітні дисципліни, тоді як у школі (гімназії, ліцеї) вони вивчаються протягом двох (трьох) років (10, 11 та 12 класи). Ну і звісно важливим фактором є низький рівень адаптації

студентів-першокурсників до нових умов, зокрема підвищення рівня навчально-пізнавальної діяльності та збільшення обсягу самостійного опрацювання навчального матеріалу.

Науково обґрунтовані принципи побудови навчальних планів розробляють на різних рівнях професійної підготовки кадрів. Узагальнюючи досвід таких досліджень, можна висунути незалежно від їхньої кваліфікації та профілю такі основні принципи побудови навчальних планів підготовки фахівців, а саме:

- принцип гуманістичного спрямування, орієнтований на задоволення освітніх запитів особистості, виховання високоморальних загальнолюдських якостей майбутнього фахівця;

➤ принцип науковості, який передбачає відповідність отримання освіти рівню й перспективам розвитку науки, формування в студента наукового світогляду на основі правильних уявлень про загальні і спеціальні методи наукового пізнання, засвоєння основних закономірностей процесу пізнання з позицій діалектичного матеріалізму;

➤ принцип систематичності й послідовності, потребує розміщувати навчальні дисципліни з урахуванням логіки досліджуваної наукової системи знань і закономірностей розвитку наукових понять у свідомості студентів;

принцип доступності, що враховує рівень підготовки студентів;

➤ принцип єдності навчання, виховання розвитку, який передбачає нерозривний зв'язок навчання з формуванням світоглядних, поведінкових і творчих якостей особистості кожного студента;

➤ принцип гуманітаризації, який передбачає залучення до змісту всіх навчальних курсів (не тільки гуманітарних, а й природничо-математичних, технічних і виробничо-технологічних) відомостей про роль і місце в соціальному, економічному і науково-технічному прогресі, його відповідальності за майбутнє цивілізації і духовних скарбів [27, 48];

➤ принцип зв'язку теорії з практикою за умови базової ролі теорії, який передбачає необхідність підведення студентів до розуміння значення теорії в житті, на практиці, виробничій праці; розвитку в них здібностей умілого застосування засвоєних знань, умінь і навичок для розв'язання завдань практичного і виробничого характеру;

➤ принцип політехнічності, який передбачає цілісність загальної політехнічної і професійно-політехнічної освіти й забезпечує професійну мобільність фахівця, його здатність орієнтуватися в системі громадського виробництва, за найкоротший термін адаптування до змін та змісту праці;

➤ принцип професійної спрямованості, який передбачає загальну орієнтацію всіх студійованих дисциплін на остаточні результати навчання студентів, пов'язані з набуттям конкретної спеціальності;

принцип стабільності й динамічності, який передбачає наявність стабільної (базової) частини вивчення навчальних предметів і динамічної (спеціальної) частини, змінюваної з урахуванням вимог виробництва до підготовки фахівців; принцип уніфікації і диференціації, зумовлений об'єктивними особливостями і закономірностями характеру, змісту праці фахівців цього профілю і кваліфікації та врахуванням індивідуальних особливостей студентів;

принцип спадкоємності змісту освіти, а також з різноманітними видами неформальної освіти й самоосвіти; принцип інформаційної технологічності навчання, орієнтований на застосування в освітньому процесі педагогічно виправданих засобів інформаційної та комп'ютерної техніки (персональних комп'ютерів, інформаційних банків даних і знань, комп'ютерних експертних систем тощо) [27, 49].

Навчальний план розглядається як нормативно-управлінський документ закладу освіти, який характеризує специфіку змісту освіти й особливості організації навчально-виховного (освітнього) процесу.

Проектування навчального плану підготовки майбутніх фахівців має відповідати певній логіці:

1) загальна характеристика плану – цільова спрямованість, стратегічні і тактичні орієнтири побудови змісту професійно-педагогічної підготовки студентів;

2) наукові ідеї (принципи), покладені в основу структури і змісту плану;

3) характеристика компонентів плану – навчальних програм, які складають його основу;

4) особливості інваріантного та варіативного компонентів; 5) прогноз освітніх результатів [33, 49].

Характерною рисою нового покоління навчальних планів системи навчання у закладах фахової передвищої освіти є створення умов, які сприяють самоактуалізації та самореалізації особистості. Ця можливість виявляється у гнучкості системи навчання, покликаної забезпечити

врахування індивідуальних пізнавальних особливостей здобувачів освіти, їхні інтереси та уподобання.

Відповідно до основних напрямів реформування освітньої галузі зміст підготовки фахівців має відповідати вимогам компетентнісного підходу, який передбачає, що після закінчення навчання випускник реалізує всі складники своєї підготовки у безпосередній професійній діяльності. Цілі професійної підготовки майбутнього фахового молодшого бакалавра встановлюються у відповідності із кінцевим результатом навчання та відображаються у змісті освіти. Загальну мету освіти, зокрема фахової передвищої, визначає суспільство, вона задекларована в освітніх стандартах та відображається в освітніх програмах, навчальних планах, робочих навчальних програмах дисциплін тощо [33, 13].

Цілі навчання на основі компетентнісного підходу мають відображати:

- навчальну, розвивальну та виховну складові процесу професійного становлення майбутнього фахівця;
- ієрархічну систему елементів різних рівнів підпорядкування; структуру майбутньої професійної діяльності інженера;
- бути спрямованими на формування особистості творчого фахівця, а також необхідних для майбутньої творчої діяльності професійних якостей, властивостей та творчих здібностей. При цьому цілі навчання тлумачаться як очікуване застосування випускником набутих компетентностей [14].

Результати навчання мають враховувати рівні навчальних досягнень студентів. Не може бути жодного протиставлення результатів навчання та компетентностей, адже між ними є глибока діалектична єдність: сукупність результатів навчання в їх динамічному поєднанні приводить до набуття особами, які навчаються, відповідних компетентностей, а з іншого боку – оволодіння певною компетентністю вимагає засвоєння конкретних знань, умінь, навичок, тобто – результатів навчання [33].

Таким чином, у системі освіти України фахова передвища освіта виконує вкрай важливу роль – вона забезпечує професійну підготовку досить

чисельної групи фахівців-організаторів виробництва середньої ланки, від професіоналізму яких безпосередньо залежить якість і кількість виробленої вітчизняної продукції, ефективність використання робітничих кадрів, технологічного обладнання, охорона навколишнього середовища та ін.

1.2. Соціальна потреба у підготовці майбутніх фахівців ветеринарної медицини у закладах фахової передвищої освіти України

Сучасний етап розвитку системи ветеринарної освіти, як у цілому і всієї вищої освіти в Україні, характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і водночас на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури та соціальної практики.

Характерними особливостями сучасного періоду розвитку вищої ветеринарної освіти є пошук нових змісту, форм, методів та засобів навчання й управління; вивчення передового досвіду європейських країн; широкого розгортання експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти, яка суттєво відрізняється від попередньої.

Сучасні українські заклади фахової передвищої, а також вищої освіти, які готують фахівців ветеринарного профілю та вивчають досвід європейських університетів і на практиці реалізують принципи побудови гнучких високотехнологічних освітніх систем на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, ставлять за мету використати позитивні напрацювання з досвіду зарубіжних колег, підвищивши тим самим ефективність навчання і, отже, конкурентоспроможність своїх випускників.

Згідно із Законами України «Про вищу освіту» (2014 р.) та «Про ветеринарну медицину» (1992 р.), мета вищої ветеринарної освіти полягає в підготовці конкурентоспроможного висококваліфікованого фахівця, здатного виконувати професійні задачі в ринкових умовах – проводити діагностичні, профілактичні, оздоровчі, лікувальні роботи у тваринництві, ветеринарно-

санітарну експертизу тваринницької та рослинницької продукції або надавати інші ветеринарні послуги.

Важливим джерелом для визначення стратегічних напрямів розвитку вищої ветеринарної освіти в Україні є вивчення та аналіз досвіду підготовки фахівців ветеринарної справи за кордоном [28, 1].

Ветеринарна медицина – одна з провідних галузей народного господарства України. Вона охоплює систему наук та практичних знань про хвороби тварин, їх профілактику, діагностику та лікування, визначення ветеринарно-санітарної якості та безпеки продукції тваринного, а на ринках і рослинного походження. Її діяльність спрямована на збереження здоров'я і продуктивності тварин, запобігання поширенню хв.

Всі перераховані функції згідно з Законом України про ветеринарну медицину зобов'язані виконувати спеціалісти ветеринарної медицини. Це – лікарі та фельдшери ветеринарної медицини, які мають відповідний диплом і повинні забезпечувати належну епізоотичну та харчову безпеку в державі, здійснювати діагностичні профілактичні, оздоровчі та лікувальні заходи. Їх роль у сучасних умовах помітно зростає. Від фахівця ветеринарної медицини вимагається відмінне володіння не тільки спеціальними знаннями з питань діагностики, лікування та профілактики захворювань, але й уміння успішно виконувати свої обов'язки щодо планування та організації лікувально-профілактичних заходів, забезпечення взаємозв'язку ветеринарної медицини з іншими галузями народного господарства, в тому числі з органами охорони здоров'я та місцевого самоврядування. Важливим є економічне обґрунтування доцільності її ефективності проведення ветеринарних заходів, правильне ведення документів ветеринарного обліку, звітності та діловодства тощо [25, 9].

Досвід показує, що Україна потребує суттєвих змін у системі професійної підготовки фахівців ветеринарного профілю, які відповідатимуть сучасним освітнім пріоритетам і завданням. Звернення до інноваційного педагогічного досвіду європейських країн, де система вищої ветеринарної

освіти характеризується гармонійним поєднанням старих університетських традицій та інноваційних методів управління освітою, фундаментальної теоретичної освіти та науково-дослідної діяльності, доступності і високої якості освіти, є одним із шляхів вирішення освітніх проблем вищої ветеринарної освіти України, що зумовлює актуальність вивчення педагогічного досвіду цієї країни.

Головна мета підготовки фахівців у галузі «Ветеринарна медицина» є підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних здобувачів вищої освіти за світовими стандартами; професійне управління здоров'ям стада та якістю і безпечністю продуктів тваринництва в період її виробництва, транспортування, переробки, зберігання і реалізації («від лану до столу»); розробка та впровадження в практику інноваційних методів діагностики і профілактики хвороб та лікування тварин.

Складні умови навчання за воєнного стану, а попередні роки за адаптивного карантину та постійного зростання кількості хворих на Covid-19, значно знижувало можливості для отримання належних практичних навичок здобувачами освіти. За таких умов одним із перспективних напрямків стає запровадження дуальної освіти (важливого елементу реформи вищої освіти),

в межах якої студент отримує теоретичні знання у закладі вищої освіти, а практичні навички – в умовах реального виробництва [28, 1].

За впровадження дуальної освіти виступають сучасні передові оператори ринку України, оскільки для них, як для роботодавця, головним завданням впровадження дуальної форми здобуття освіти є: зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із забезпеченням досягнення результатів навчання, визначених відповідним стандартом освіти та освітньою програмою; посилення ролі роботодавців у системі підготовки фахівців від участі у формуванні змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання, підвищення конкурентоздатності випускників закладу вищої освіти та сприяння росту рівня зайнятості молоді; скорочення періоду

адаптації випускників до професійної діяльності в умовах виробництва; підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання [28, 2].

В умовах сучасної ринкової економіки проблема формування кадрового потенціалу, здатного не лише протистояти всім змінам, що відбуваються в суспільстві, але й узяти на себе в майбутньому управління соціально-економічними процесами, стає основною лінією системи освіти. На сучасних здобувачів освіти покладено весь тягар проблем, які необхідно буде вирішувати у вільному суспільстві цивілізованих конкурентних ринкових стосунків.

Таким чином, спрямованість навчально-виховного процесу на створення умов для виховання та навчання конкурентоспроможної особистості є провідним завданням сучасної освіти. Формуючи конкурентоспроможність майбутніх фахівців, науково-педагогічні працівники мають на меті:

- озброїти студентів знаннями, вміннями та навичками майбутньої професії;
- підсилити практичну підготовку здобувачів освіти та збереження їх високого теоретичного рівня;
- розвивати в студентів творчі здібності, ініціативність, самостійність, гнучкість мислення;
- формувати фахівця-дослідника шляхом активного залучення здобувачів до навчально-дослідницької і науково-методичної роботи [18].

Згідно з Стандартом фахової передвищої освіти України, затвердженого наказом № 1285 Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 2021 року, фаховий молодший бакалавр з ветеринарної медицини повинен володіти відповідними знаннями, уміннями та навичками, що відображаються у ряді компетентностей та узагальнюються в єдиній інтегральній компетентності, яка передбачає здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі в галузі ветеринарної медицини, здійснювати діагностику, лікування та профілактику патологій заразної і незаразної етіології відповідно до спеціальності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів біології та

прикладних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності, здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях [23].

Випускник освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» повинен володіти наступними спеціальними компетентностями:

➤ Здатність встановлювати вид та клас тварин, особливості будови клітин, тканин, органів, їх систем та апаратів організму тварин різних видів.

➤ Здатність відбирати, етикетувати і упаковувати матеріал для лабораторних досліджень та оформлювати супровідні документи на нього.

➤ Здатність аналізувати дані анамнезу, епізоотичної ситуації, результатів клінічних і лабораторних досліджень з метою своєчасної діагностики хвороб різної етіології.

➤ Здатність виконувати профілактичні ветеринарносанітарні заходи, карантинування та своєчасну ізоляцію хворих і підозрілих на захворювання тварин з метою запобігання захворюванню та загибелі тварин.

➤ Здатність здійснювати облік ветеринарних препаратів, засобів та іншого ветеринарного майна, забезпечувати їх збереження, раціональне використання.

➤ Здатність застосовувати знання з біобезпеки, біоетики, благополуччя тварин у професійній діяльності.

➤ Здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці під час фахової діяльності.

➤ Здатність оберігати довкілля від забруднення відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.

➤ Здатність проводити клінічні дослідження з метою формулювання висновків щодо стану тварин чи встановлення діагнозу.

➤ Здатність використовувати знання й практичні навички у випадках виникнення та ліквідації заразних хвороб.

➤ Здатність контролювати дотримання ветеринарних вимог під час виробництва продукції тваринництва.

➤ Здатність надавати оперативну допомогу, здійснювати профілактику травматизму тварин та забезпечувати заходи щодо отримання здорового поголів'я.

➤ Здатність поширювати ветеринарні знання серед населення й працівників тваринництва, господарств різних форм власності.

➤ Здатність планувати професійну діяльність та оформлювати звітну, облікову і довідкову документацію.

➤ Здатність застосовувати знання основ біотехнології та генної інженерії за фахової діяльності [23, 8-9].

У переліку компетентностей випускника освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» не лише фахові знання, уміння та навички, але й загальні, що спрямовані на:

➤ здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного)

суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

➤ здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та

закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;

➤ здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

➤ здатність спілкуватися іноземною мовою;

➤ здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт;

➤ здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології;

➤ здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями,

→ прагнення до збереження навколишнього середовища [23, 7-8].

Одним із вагомих чинників, що впливають на процес формування вище перелічених компетентностей, є реалізація виховного процесу, спрямованого на всебічний та гармонійний розвиток особистості. Система виховної роботи є невід'ємною складовою реалізації освіти України, зокрема фахової передвищої.

Прикладом цьому є підготовка фахівців з ветеринарної медицини у ВСПІ «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України». У процесі навчання здобувачі освіти мають можливість не тільки отримати фахові знання у сфері обраної спеціальності, але і розвинути свої особистісні якості, персональні навички та реалізувати творчі здібності та нахили. Цьому сприяє злагоджена робота керівництва фахового коледжу, кураторів академічних груп, керівників художніх колективів, тренерів спортивних секцій, представників органів студентського самоврядування та науково-педагогічних та педагогічних працівників, які під час викладання фахових дисциплін, дотримуються реалізації триєдиної мети заняття: навчальної, розвивальної та виховної.

Таким чином, професійне навчання фахівців у галузі «Ветеринарна медицина» передбачає підготовка висококваліфікованих, конкурентоспроможних здобувачів вищої освіти за світовими стандартами; професійне управління здоров'ям стада та якістю і безпечністю продуктів тваринництва в період її виробництва, транспортування, переробки, зберігання і реалізації («від лану до столу»); розробка та впровадження в практику інноваційних методів діагностики і профілактики хвороб та лікування тварин.

Висновки до розділу 1.

Сучасні освітні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають конкурентоспроможності, професійної та соціальної мобільності, а також особистого самовдосконалення від майбутніх фахівців. Фахова передвища освіта у системі освіти України забезпечує професійну підготовку досить

чисельної групи фахівців-організаторів виробництва середньої ланки, від професіоналізму яких безпосередньо залежить якість і кількість виробленої вітчизняної продукції, ефективність використання робітничих кадрів, технологічного обладнання, охорона навколишнього середовища та ін.

Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що соціальна потреба в підготовці майбутніх фахівців-ветеринарів у закладах фахової передвищої освіти України обумовлена сучасними умовами ринкової економіки, проблемами формування кадрового потенціалу у сільськогосподарській галузі та післявоєнній відбудові країни. Результатом навчання у фахових коледжах

повинна бути не лише професійна спеціалізація, а й сформована готовність випускників освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра до особистісного та професійного зростання. Пріоритетне завдання розвитку закладів фахової передвищої освіти – це забезпечення конкурентноздатності

фахових молодших бакалаврів на основі здобуття якісної загальноосвітньої та професійної підготовки під час навчання, враховуючи аспект відповідності рівня знань та умінь запитам і потребам розвитку особистості та українського суспільства у цілому.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ2.1. Форми організації навчання у закладах фахової передвищої освіти та
особливості їх проведення

При виборі форм організації освітнього процесу має бути врахована специфіка галузі знань та спеціальності, тому співвідношення між формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять може бути різним.

Викладач повинен мати у своєму розпорядженні широкий асортимент підходів до навчання, викладання й оцінювання. Треба відзначити, що в межах кожного з методів навчання може бути велика різноманітність. Наприклад:

читання лекції може бути у вигляді вербального викладу своїх нотаток викладачем, студенти при цьому записують, а може бути і підхід, коли студенти повинні прочитати перед лекцією її текст, а під час лекції брати участь у презентації, дискутувати, обговорювати з лектором важливі часткові випадки та приклади.

Крім вищенаведених, можуть використовуватись інші види роботи студентів: огляд літератури, складання резюме прочитаних матеріалів, проведення складних досліджень, написання статей, звітів, письмових робіт, підготовка до усної презентації та виступ із нею, головування та активна участь у засіданнях, керівництво командою або активна участь у командній роботі тощо [33, 26]

Підготовка до проведення навчального заняття вимагає врахування вимог керівних документів та навчально-методичної документації, рівня можливостей здобувачів освіти щодо засвоєння навчального матеріалу; забезпеченості навчальних занять та самостійної підготовки здобувачів освіти навчальною, методичною та довідковою літературою, сучасними

інформаційними засобами, засобами наочності тощо; стану аудиторного фонду та інше [1].

Сучасні наукові дослідження обґрунтовують наступні вимоги, дотримання яких обов'язкове при проведенні усіх видів навчальних занять:

- високий науковий рівень;

- дотримання принципів навчання (систематичності і послідовності навчання, наочності, свідомості і активності здобувачів освіти, міцності і ґрунтовності знань, зв'язку теоретичного навчання із практикою, принципу виховуючого навчання тощо);

оптимальний підбір методів, форм та прийомів навчання

- дотримання вимог гігієни розумової праці (уникнення перевантаження навчальною інформацією, дотримання графіку чергування розумової праці та відпочинку);

- організація постійного системного контролю та перевірки якості засвоєння знань, рівня сформованості вмінь і навичок здобувачів освіти;

- формування навичок самостійності та позитивної мотивації до навчання;

- забезпечення позитивного емоційного настрою на занятті, створення атмосфери доброзичливості, взаєморозуміння, довіри;

- дотримання організаційних вимог до проведення заняття: своєчасна підготовка робочих місць суб'єктів освітнього процесу, ефективне використання наочних засобів тощо [1, 35-36]

Не залежно від досвіду педагогічної діяльності, викладачу необхідно постійно готуватись до кожного заняття, обдумувати хід його проведення.

Обов'язково має бути чіткість сформульованої мети заняття в визначеному планом та виховними завданнями, враховуючи роль та місце конкретного заняття у загальній системі навчальної дисципліни. Також необхідно визначити послідовність проведення етапів заняття, метод його вивчення, спосіб та засоби управління пізнавально-пізнавальною діяльністю студентів.

Навчальні програми, конкретні методики викладання дисциплін, методичні розробки, друковані видання (підручники, навчальні посібники,

методичні рекомендації тощо), електронні навчальні курси, лекцій, наукові публікації, тези виступів на науково-практичних конференціях теж повинні бути якісно підготовленими перед початком заняття [26].

Зміст заняття має відповідати сучасному рівню розвитку науки, програмі навчального компонента, тематичному плану [1, 38].

Також однією із умов вдалого досягнення ефективних результатів навчання, є дотримання ряду вимог до організації діяльності здобувачів освіти:

- різноманітність прийомів та способів організації діяльності здобувачів освіти;
- використання різних форм і методів діяльності здобувачів освіти;
- уміло організувати поведінку не на шкоду діяльності;
- відповіді викладача на запитання при необхідності;
- проведення роботи з усіма студентами, а не тільки з активом;
- використання знань, отриманих студентами під час вивчення інших суміжних навчальних дисциплін;
- важливі та серйозні вказівки і зауваження щодо роботи;
- відсутність сторонніх справ або розмов;
- визначення рівня індивідуальної підготовки і можливостей студента з метою подальшої підготовки завдань різної складності.

Відомий вітчизняний педагог В.О. Сухомлинський зазначав, що невміння працювати породжує небажання, небажання – лінощі. Тому викладач повинен навчити студентів правильно організовувати працю, адже відомо, що втома буває більшою від того, що працюють невміло, аніж від того, що працюють багато [1, 38].

Ефективність проведення навчального заняття залежить рівня підготовки викладача до проведення заняття, його педагогічної майстерності, а також від активної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Одну з головних умов забезпечення ефективності проведення навчального заняття є активізація навчального процесу. У науковій літературі

дане поняття розглядають як удосконалення методів та організаційних форм навчально-пізнавальної роботи студентів, що забезпечує активну та самостійну теоретичну й практичну діяльність в усіх аспектах освітнього процесу [1, 76].

Використовуючи в освітньому процесі методи активного навчання, викладачі максимально наближають навчання до умов, у яких здобувачі освіти працюватимуть у майбутньому, реалізуючи професійне становлення у відповідній галузі.

Дуже важливо викладачу під час навчального заняття використовувати методи стимулювання, що ґрунтуються на формуванні правильних мотивів навчання, вихованні усвідомлення важливості та необхідності майбутньої професійної діяльності; методів заохочення, які передбачають акцентування уваги на значущості досягнутих результатів, отримання певної нагороди за власних успіх у реалізації професійних завдань тощо.

Організація ефективного навчання у закладі фахової передвищої освіти можлива лише при хорошому рівні знань викладача та вмілого використання ним різноманітних форм взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Освітній процес у закладах фахової передвищої освіти здійснюється за

такими формами

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

Навчальні заняття (аудиторні заняття) – лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття тривають дві академічні години з перервами між ними і проводяться за розкладом. Такі заняття називають «парами», оскільки вони є спареними [20].

Самостійна робота студента – це форма організації навчального процесу, що передбачає виконання запланованих завдань студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. [5]

Самостійна робота є невід'ємною частиною освітнього процесу, що сприяє поглибленню та розширенню знань, посиленню інтересу до пізнавальної діяльності, сприяє активізації навчальної діяльності здобувача освіти, формуванню творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення та самоосвіти.

Ефективність самонавчання залежить від ряду факторів. Зокрема, наявності позитивної мотивації, допитливості, використанні системного підходу, працьовитості, жорсткого подолання власних лінощів. Як правило, студент, який володіє навичками самостійної роботи, активніше й глибше засвоює навчальний матеріал, демонструє кращу підготовленість до творчої праці, до самоосвіти та продовження навчання.

Практична підготовка студентів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття певного рівня освіти і має на меті набуття ними професійних навичок та вмінь. Метою практики є оволодіння здобувачами освіти сучасними методами, формами, засобами майбутньої професійної діяльності, її організації, формування професійних умінь та навичок, виховання потреби систематичного поновлення. Перелік видів практик для кожної спеціальності або спеціалізації, їх форми, тривалість та терміни проведення визначаються в навчальних планах.

Контрольні заходи, які проводяться в закладі освіти визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо фахової передвищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу.

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять та має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять та система оцінювання рівня знань визначаються відповідною навчальною програмою. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному

освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його завершених етапах. Підсумковий контроль включає семестровий контроль та державну атестацію студента.

Основними видами навчальних занять у закладах освіти фахової передвищої освіти є:

- лекція,
- лабораторне заняття,
- практичне заняття,
- семінарське заняття,
- індивідуальне заняття,
- консультація [9].

Основним видом навчальних занять, призначених для викладення великого за обсягом теоретичного матеріалу, є лекція. Тематика лекцій визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Робоча навчальна програма (РНН) – документ, що регламентує планування освітнього процесу для реалізації освітньої програми закладу освіти щодо підготовки фахових молодших бакалаврів за конкретною професією або кількома технологічно суміжними професіями, кваліфікацією/кваліфікаціями із зазначеними термінами навчання [33, 10].

Термін «лекція» походить від латинського «lectio», що у перекладі означає читання, а похідне «lector» – читець. Ще у Стародавній Греції, Стародавньому Римі, а пізніше й в університетах середньовічної Європи головною формою діяльності викладача було читання церковних першоджерел із дослівними коментарями до них. У період відкриття перших університетів (XII ст.) в Італії, Франції, Англії, основним видом занять були якраз лекції, де професор латинською мовою читав із книги текст та, відповідно, коментував його.

У сучасних наукових дослідженнях, лекція трактується як «специфічний спосіб взаємодії викладача і студентів, під час якої реалізується зміст навчання та різні способи навчання» [18, 7-8].

Використання лекції як форми організації навчання, забезпечує реалізацію ряду функцій:

➤ *методологічна*, що спрямована на формування наукового підходу до предмету;

➤ *виховна* – передбачає формування особистості майбутнього фахівця);

➤ *освітня* – забезпечує передачу системи необхідних знань;

➤ *розвиваюча* – спрямована на формування пізнавальної активності здобувачів освіти;

➤ *орієнтаційна* – направлена на спрямування студента у потоці наукової інформації;

➤ *організаційна* – сприяє мобілізації студентів на навчальну діяльність.

У процесі лекційного викладання усі перелічені вище функції є тісно пов'язаними та взаємозумовленими [4].

Сучасні вимоги до організації освітнього процесу, розвитку особистості та рівня її освіти призводять до необхідності впровадження новітніх форм навчання, що відповідають потребам суспільства. Основними методами проведення лекційного заняття є традиційне та інтерактивне навчання.

Враховуючи співіснування випробуваних і новітніх форм організації

освітнього процесу, умовно можна розподілити види лекцій на дві великі групи: традиційні та інтерактивні [4, 406].

Зокрема, традиційні лекції поділяються на: вступні (ознайомчі, настановчі, інструктивні), інформаційні або тематичні (методологічні, загальнопредметні, теоретичного конструювання, лекція-конкретизація, лекція-інтеграція, узагальнюючі), завершальні (підсумкові) та оглядові (оглядово-повторювальні, консультативні).

До нетрадиційних або ж інтерактивних лекцій відносять:

➤ *лекція з візуальним супроводженням*, що передбачає подачу інформації з використанням засобів наочності (у вигляді слайдів із схемами, графіками, малюнками, таблицями за допомогою мультимедійного

проектора), за допомогою яких студент краще сприймає інформацію про зв'язки та структуру предмету дослідження.

НУВІП УКРАЇНИ

➔ *лекція з використанням опорного конспекту, який складається зі схем, рисунків, діаграм, графіків, таблиць, формул, певних ключових слів, позначок тощо.*

➔ *проблемна лекція (проблемно-орієнтована) передбачає подання навчального матеріалу через проблемні запитання чи ситуації, що сприяє розвитку творчих здібностей студентів, спрямування здобувачів освіти до здобуття нових знань через власну ініціативу та активність.*

НУВІП УКРАЇНИ

➔ *дуальна лекція передбачає діалог викладача-теоретика та запрошеного стейкхолдера-практика, що забезпечує формуванню у студентів відчуття зв'язку дисципліни, поєднання теоретичної та практичної підготовки; розвиток співробітництва освіти із виробництвом.*

➔ *лекція-консультація передбачає поєднання викладу нової навчальної інформації лектором з постановкою запитань, що сприяє кращому засвоєнню ними навчальної інформації. Запитання не повинні переобтяжувати лекцію, необхідно зосередити увагу лише на найбільш складних питаннях, що мають наукове та практичне значення у сучасних умовах.*

НУВІП УКРАЇНИ

➔ *лекція-конференція проводиться у вигляді системи доповідей, що є логічно завершеними та дозволяють ґрунтовно висвітлити тему лекції. Даний вид лекції вчить студентів уміти брати участь у наукових конференціях, створює наукове середовище, що найбільш наближене до дослідницької діяльності.*

➔ *лекція «прес-конференція» проводиться в режимі «запитання – відповіді», де зміст лекції формується відповідно до питань аудиторії із залученням кількох викладачів. Ефективність проведення такої лекції забезпечує найбільш високу активізацію студентської аудиторії [21].*

НУВІП УКРАЇНИ

Діяльність викладача під час лекції є багатофункціональною. Підготовка лекції – складна й ґрунтовна робота, що вимагає від викладача терпіння,

наполегливості з обов'язковим застосуванням творчого підходу й відмінного знання матеріалу [18, 62-63].

Лабораторне заняття – вид навчального заняття, на якому студент під керівництвом викладача проводить натурні або ж імітаційні експерименти чи дослідження з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень, набуває практичних навичок роботи з лабораторним обладнанням, оснащенням, обчислювальною технікою, вимірною апаратурою, оволодіває методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі та обробки отриманих результатів.

Лабораторні заняття проводяться у спеціально оснащених навчальних лабораторіях з використанням обладнання, пристосованого до умов навчального процесу (лабораторних макетів, установок та ін.). Лабораторні заняття можуть проводитися також в умовах реального професійного середовища (на підприємстві, в наукових лабораторіях тощо) [29]. Перелік тем лабораторних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Лабораторне заняття охоплює проведення контролю щодо підготовки студентів до виконання конкретної лабораторної роботи, виконання власне лабораторних досліджень, оформлення індивідуального звіту про виконану роботу та його захист.

Підсумкова оцінка за лабораторну роботу враховується під час виставлення семестрової підсумкової оцінки з відповідної дисципліни.

Наявність позитивних оцінок, одержаних студентом за всі лабораторні роботи, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни є необхідною умовою його допуску до семестрового контролю з даної дисципліни [29, 6].

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача шляхом виконання певних відповідно сформульованих завдань закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни та набувають умінь та навичок їх практичного застосування.

Проведення практичних занять можливе і в аудиторіях, і в навчальних лабораторіях, що оснащені необхідними технічними засобами навчання, різною обчислювальною технікою тощо. Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

Практичне заняття включає проведення контролю знань, умінь та навичок, постановку загальної проблеми (завдання) викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язання задач з їх обговоренням, вирішення контрольних завдань, їх перевірка та оцінювання. Оцінки, одержані студентом на практичних заняттях враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни [29].

Семінарське заняття – форма навчального заняття, що передбачає вдало організовану викладачем дискусію навколо попередньо розглянутих тем.

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою. Тематика семінарських занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами освіти реферати, їх виступи і активність у дискусії, уміння формулювати і аргументовано відстоювати власну позицію тощо. Отримані студентами оцінки за семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з відповідної навчальної дисципліни [29, 6-7].

Консультація – форма навчального заняття, під час якого студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною або проводитися для групи студентів, залежно від того, чи викладач консулює їх з питань, пов'язаних із виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчальної дисципліни.

Обсяг часу, відведений викладачу для проведення консультацій з конкретної дисципліни, визначається навчальним планом [29, 7].

Індивідуальні завдання з окремих дисциплін (реферати, розрахункові, графічні, курсові, дипломні проекти або роботи тощо) видаються здобувачу освіти в терміни, передбачені робочим планом дисципліни. Індивідуальні завдання виконуються самостійно при консультуванні викладачем.

Допускається виконання комплексної тематики кількома студентами.

Курсові роботи виконуються з метою закріплення, поглиблення та узагальнення знань, одержаних здобувачем освіти за час навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт повинна відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху.

Керівництво курсовою роботою здійснюється, як правило, викладачем, який читає лекції з дисципліни. Захист курсової роботи проводиться перед комісією у складі двох-трьох викладачів циклової комісії за участю керівника курсової роботи [29, 7-8].

Отже, освітній процес у закладі фахової передвищої освіти реалізовується у межах багатоманітної цілісної системи організаційних форм та методів навчання, вдале використання яких забезпечує досягнення найбільш ефективних результатів навчальної діяльності, формуючи систему знань та практичних умінь, а також навичок майбутніх фахівців відповідної галузі.

2.2. Педагогічна майстерність

«Діти стомлюються, наголошував К. Д. Ушинський, не від діяльності, а від бездіяльності або від нудної діяльності, психологічно ненасиченої.

Заберіть з класу нудьгу, і всі ці дитячі порушення зникають безслідно, самі собою» [38, 23].

Проведення навчальних занять – це складний процес, що вимагає творчого підходу, одну з головних ролей у реалізації якого відіграє систематична робота з підвищення педагогічної майстерності та практика, що дає можливість методично грамотно та цікаво проводити заняття, дотримуючись основних принципів навчання [1, 193].

Проблема педагогічної майстерності здавна була предметом дослідження багатьох видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів, зокрема

Я. А. Коменського, А. С. Макаренка, К. Д. Ушинського, А. Дістервега,

В. О. Сухомлинського, І. А. Зязюна та ін. Дані наукові праці присвячені питанню професійної підготовки педагога, умов формування педагогічної майстерності та її складовим.

Нині немає єдиного тлумачення даного поняття. Узагальнюючи вітчизняний та зарубіжний досвід, «педагогічна майстерність» розглядається як найвищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в творчості педагога, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання та розвитку людини. Педагогічна творчість передбачає педагогічну діяльність, під час якої відбувається створення принципово нового в суті, організації навчально-виховного процесу.

Макаренко А. С. вважав, що секрет педагогічної майстерності полягає в знанні особливостей педагогічного процесу, умінні його побудувати та надати йому руху. Тому оволодіння педагогічною майстерністю доступне кожному педагогу, якщо він працює над собою, оскільки основою її формування є, перш за все, практичний досвід.

«Виховуючи інших, ми виховуємо, перш за все, й самих себе». – писав А. Н. Острогорський. Педагог-майстер характеризується досягненням

високих результатів професійної діяльності, володінням індивідуальним стилем роботи; реалізує свій творчий потенціал за рахунок знання психології студентів і умілої побудови педагогічного процесу.

Суть майстерності – в особистості викладача, в його позиції, здатності проявляти творчу ініціативу на основі власної системи цінностей.

Педагогічна майстерність – це, насамперед, висока культура організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової і громадської діяльності викладача, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання освітньої роботи разом із здобувачами освіти в умовах

взаємодії, враховуючи не лише інтереси та рівень вихованості кожного, але й також індивідуальні та психологічні особливості кожного здобувача освіти

[12, 7].

У своїх дослідженнях Приходько А. І. та Щокіна Н. Б. виокремлюють

чотири рівні майстерності:

➤ *елементарний рівень*, який характеризується примітивним рівнем володіння предметом викладання, не володючи технікою організації діалогу,

➤ при базовому рівні викладач наділений гуманістичною спрямованістю, побудовою відносин зі студентами та колегами на позитивній основі.

Викладач знає предмет викладання та методично грамотно будує навчальний процес;

➤ *досконалий рівень* характеризується чіткою спрямованістю викладача, їх високою якістю, плануванням та організацією діяльністю на тривалий час, що спрямована на особистий розвиток та самокритичне ставлення до власного досвіду;

➤ найвищим рівнем педагогічної майстерності є *творчий*, при якому викладач ініціативно та творчо підходить до професійної діяльності, генеруючи ідеї [31, 7-8].

Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. педагогічну майстерність розглядають як багатомірне поняття, що має певну структуру та включає наступні компоненти:

➤ *професійна компетентність* включає психолого-педагогічні знання, знання з логіки, дидактичних принципів, форм та методів освітнього процесу, змісту навчальної дисципліни та індивідуальних особливостей здобувачів освіти; уміння спілкуватися, зацікавлювати і підтримувати увагу студентів, розподіляти власну увагу, розвивати та спрямовувати дискусію, використання научних посібників та технічних засобів навчання, аналізувати та оцінювати знання та вміння студентів, володіти комп'ютером;

➤ *особисті якості* включають науковий світогляд, високу моральність, широкий кругозір та ерудицію, духовну культуру, оптимізм, емоційну стійкість, витримку, наполегливість та доброзичливість;

➤ *педагогічна техніка* – комплекс умінь та навичок, що дають змогу досягнути ефективних результатів у навчанні та вихованні здобувачів освіти (через міміку, жести, техніку мовлення, техніку педагогічного спілкування, настрій тощо);

➤ *педагогічний такт* передбачає уміння обирати відповідний тон та стиль спілкування із вихованцями та колегами;

➤ *педагогічна творчість* проявляється в умінні ефективно застосовувати в освітньому процесі різні комбінації форм та методів педагогічного впливу, нестандартно підходити до вирішення наукових проблем.

➤ *гуманістична спрямованість* відображає прагнення особистості до діяльності, що базується на стійкому інтересі до неї, основою якої є ідеали, інтереси та ціннісні орієнтації;

➤ *культура мовлення* – майстерне уміння доступно, емоційно висловлювати свої думки, адже всі педагогічні цілі та завдання реалізуються в педагогічній взаємодії зі студентами;

➤ *педагогічні здібності* – це особливі якості особистості викладача, що зумовлюють успішність педагогічної діяльності [12, 8-9].

У своїх дослідженнях Кайдалова Л. Г., Шокіна Н. Б. та Вахрушева Т. Ю. пропонують *варіант моделі професійної компетентності* викладача, що виступає як єдність його теоретичної та практичної готовності:

1. Уміння «переводити» зміст об'єктивного процесу виховання у чітко визначені педагогічні завдання: вивчення особистості та колективу для визначення рівня їх підготовленості до активного оволодіння новими знаннями та вміннями та проектування на цій основі розвитку колективу і окремих студентів; виділення комплексу освітніх, виховних та розвиваючих завдань, їх конкретизація та визначення домінуючого завдання.

2. Уміння будувати та надавати руху логічно завершеній педагогічній системі: комплексне планування навчально-виховних завдань; обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний вибір форм, методів та засобів його організації, застосування педагогічних технологій.

3. Уміння виділяти та встановлювати взаємозв'язки між компонентами та факторами виховання, приводити їх у дію: створення необхідних умов (матеріальних, морально-психологічних, організаційних, гігієнічних тощо); активізація особистості здобувача освіти, розвиток його діяльності, що перетворює його з об'єкта на суб'єкт виховання; організація і розвиток спільної діяльності.

4. Уміння вести облік і оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз та аналіз навчального процесу і результатів діяльності викладача; визначення нового комплексу домінуючих та другорядних педагогічних завдань [12, 16-17].

Майстерність розглядається як найвищий рівень педагогічної діяльності, прояв творчої активності особистості педагога. Говорячи про зародження майстерності, то її витoki складають сукупність властивостей особистості, які забезпечать самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на основі рефлексії. Майстерність також полягає в здатності та вмінні зазирнути в себе, оцінити свої дії, стосунки з людьми, пізнати свій внутрішній світ, зрозуміти себе і разом з цим – в умінні бачити й розуміти те, як до тебе ставляться інші люди, як вони тебе розуміють.

Невід'ємною складовою педагогічної майстерності є *професійна компетентність*, зміст якої складають глибокі професійні знання, вміння та

навички на методичному, теоретичному та технічному рівнях. Професійна компетентність педагога виражає єдність його теоретичної та практичної готовності в цілісній структурі особистості та характеризує його професіоналізм.

Зміст професійної компетентності педагога включає не лише психолого-педагогічні та фахові знання, але й педагогічні уміння (аналітичні, прогностичні, рефлексивні, мобілізаційні, інформаційні, розвивальні, орієнтаційні, організаційні, комунікаційні, перцептивні тощо).

Складовою педагогічної майстерності викладача є також *педагогічна техніка*, яка включає:

- техніку мовлення, що передбачає граматичну правильність, виразність, образність, гумор, техніку мовлення (постановку та тембр голосу, емоційність, переконливість, багатство інтонацій та відтінків, дикція, темп);

- техніку зовнішнього вигляду, що передбачає уміння правильно сидіти, стояти, виявляти впевненість та доброзичливість, тобто врахування постави, одягу, зачіски, міміки, пантоміміки, емоційної виразності;

- психотехніка, яка відображена в уміннях створювати необхідний настрій, знімати зайву напругу, хвилювання, долати власну нерішучість та мобілізувати себе, стримувати себе в стресових ситуаціях;

- техніку педагогічного спілкування, що передбачає уміння слухати; ставити запитання; аналізувати відповідь, бути уважним, опостережливим; розуміти інших; встановлювати контакт; бачити та розуміти реакцію аудиторії; зацікавити, захопити поясненням, розповіддю, повідомленням; орієнтуватися в ситуації [12, 18].

У випадку, якщо студенти приходять на заняття з негативною установкою, необхідно частину інформації спрямувати на те, щоб її змінити.

У період швидкого надходження інформації зацікавити здобувачів звичайною академічною інформацією досить важко. Однак, справжній викладач вміє так організувати заняття, що в ході пізнавальної діяльності виникають та вирішується протиріччя, а не видаються інформативно готові істини, які лише

беруться до відома, фіксуються та запам'ятовуються. А от вирішення внутрішніх протиріч викликає задоволення від роботи, адже у студента створюється враження, що він сам знаходить істину [2, 259].

На думку видатного психолога М. Мясничева, інтерес є «одним із найважливіших і найпотужніших імпульсів людської діяльності» [3, 12].

Інформація, яка сприймається в стані інтересу, засвоюється швидше та продуктивніше, адже інтерес активізує розвиток розумових здібностей, що забезпечують успішність засвоєння матеріалу. У зв'язку з цим, головна мета

викладання будь-якої навчальної дисципліни – викликати інтерес під час її

викладання. Групова та систематична робота над змістом є надзвичайно важливою умовою формування інтересу до навчальної дисципліни.

Основним чинником, що сприяє виникненню та формуванню інтересу студентів до змісту навчальних занять, є тісний зв'язок навчальної дисципліни

з життям. Не менш важливим фактором успішності є особистісний фактор.

Інтерес до навчальної дисципліни починається з інтересу до викладача.

Великих зусиль також вимагає від педагога робота над своїм мовленням.

Культура мовлення – це мовленнєва майстерність, уміння вибрати стилістично

доречний варіант, виразно і дохідливо висловити думку. Педагог повинен

володіти правилами вимови, наголосу, граматики, слововживання тощо.

Педагогічний досвід показує, що за наявності доброї професійної підготовленості, педагогічної компетентності, розвинутих особистісних

властивостей кожен педагог може досягнути позитивних результатів у

навчанні, вихованні, емоційно-вольовому загартуванні здобувачів освіти. У

цьому контексті доречним буде навести висловлювання В. Гриньової

«Майстерність педагогічна – це високе і таке, що постійно удосконалюється,

мистецтво виховання й навчання, доступне для кожного педагога, який

працює за покликанням і який любить дітей» [6, 32].

Таким чином, педагогічна майстерність може розглядатися як

динамічний процес розвитку сукупності професійно-особистісних якостей

педагога, його умінь і здібностей, що дозволяють викладачеві ефективно здійснювати професійну діяльність.

Висновки до розділу 2.

Вдале використання багатоманітної цілісної системи організаційних форм та методів навчання під час освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти забезпечує досягнення найбільш ефективних результатів навчальної діяльності, формуючи систему знань та практичних умінь, а також навичок майбутніх фахівців відповідної галузі, зокрема ветеринарної медицини. Освітній процес у закладах фахової передвищої освіти здійснюється за такими формами: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка та контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у закладах освіти фахової передвищої освіти є: лекція; лабораторне заняття, практичне заняття, семінарське заняття, індивідуальне заняття та консультація.

Провідну роль у результативності освітнього процесу відіграє педагогічна майстерність викладача, що відображається у його високій культурі організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової та громадської діяльності, наділеною якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання освітньої роботи разом із здобувачами освіти в умовах взаємодії, враховуючи не лише інтереси та рівень вихованості кожного, але й також індивідуальні та психологічні особливості кожного здобувача освіти.

Невід'ємною складовою педагогічної майстерності є професійна компетентність, зміст якої складають глибокі професійні знання, вміння та навички на методичному, теоретичному та технічному рівнях. Великих зусиль також вимагає від педагога робота над своїм мовленням.

РОЗДІЛ 3.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПАТОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ І ПАТОЛОГІЧНА АНАТОМІЯ»**

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН» МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ ТЕХНОЛОГАМ

НУБІП України

3.1. Методика лекційного заняття з навчальної дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин»

Проведення лекційного заняття вимагає високого неповторного мистецтва, адже під час проведення лекції не лише викладаються теоретичні положення та найбільш важливі принципові питання, але й реалізовується

виховний процес через формування навичок творчої роботи.

Ефективність проведення лекційного заняття залежить від педагогічного досвіду викладача, його знання навчального матеріалу, раціональної послідовності викладання матеріалу, техніки мови викладача, його контакту з аудиторією, активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти

[35].

У сучасній науковій педагогічній літературі виокремлюють декілька стадій підготовки до лекції, зокрема:

- чітке визначення мети заняття;
- осмислення та побудова плану;

– опрацювання відповідної літератури, нормативно-правових документів з обраної теми, структурування матеріалу на доцільні пізнавальні блоки, опрацювання визначень та понять, виокремлення матеріалу, який важко сприймається та засвоюється, виділення матеріалу для самостійної роботи;

– підготовка опорного конспекту лекції, що передбачає підбір яскравих практичних прикладів, пов'язаних із життєвим досвідом здобувачів освіти, та ілюстративно відображають теоретичні положення, виділяють головне в лекції;

- підбір оптимальних методів навчання;

– раціональний поділ навчального часу на окремі види роботи;

- підготовка наочних засобів [4, 40].

НУБІП України

Підготовку до лекційного заняття потрібно розпочинати заздалегідь, не пізніше, ніж за тиждень до його проведення. Для кожної лекції потрібно підготувати чіткий план, у якому весь зміст потрібно поділити на частини.

Навіть досвідчений викладач повинен мати конспект, на основі якого зможе імпровізувати.

Підготовка передбачає чітку послідовність етапів, що передбачає: з'ясування теми і визначення мети заняття; розробка плану лекції; складання переліку питань, що необхідно розглянути на лекційному занятті; ознайомлення з відповідною літературою; систематизація потрібного матеріалу; написання конспекту лекції та виокремлення тих частин, які необхідно озвучити на занятті; підготовка наочних навчальних матеріалів та демонстрації тощо [4, 41].

Д.І. Менделєєв зазначав: *«Лекція, переобтяжена фактами, подібна до багаття, заваленого дровами так, що він починає згасати»*. Тому, вкрай важливо весь матеріал лекційного заняття поділити на смислові частини, а нові факти подавати в розумній кількості. Рациональне співвідношення емислових частин лекції створює логічний успіх лекції в цілому, її тонку композицію.

Як було зазначено у попередньому розділі нашої роботи, фактор міжособистісної взаємодії викладача зі студентами безпосередньо впливає на ефективність результатів навчання. Тому, дуже важливо на початку лекційного заняття встановити контакт з аудиторією, оволодівши її увагою за допомогою психолого-педагогічних вимог.

У педагогічних дослідження наведено ряд рекомендацій стосовно цього питання, зокрема:

– викладач повинен ставити запитання, які пов'язані з попереднім матеріалом, що дає можливість визначити рівень його засвоєння, готовність до сприйняття нового;

- повідомлення здобувачам освіти теми, цільової настанови і плану лекції;
- чітко поставити мету та завдання;
- повідомити міжпредметні зв'язки навчального матеріалу [1, 43].

Значну роль у проведенні лекції відіграє дотримання викладачем навчального принципу емоційності навчання. Адже успіх продуктивного заняття залежить від захоплюючого емоційного викладу навчального матеріалу. На думку багатьох науковців, хороший викладач не може бути байдужим до своєї навчальної дисципліни, адже її потрібно любити та передавати свою любов студентам.

Важливим аспектом під час викладання лекції є формулювання запитань, що активізують діяльність здобувачів освіти, наводять на роздуми, сприяють дискусії. Педагог з відповідним досвідом завжди вдається до роздумів уголос, дає певні рекомендації щодо конспектування, у помірній мірі емоційно закликає працювати краще та швидше, застосовує різноманітні способи організації діяльності здобувачів освіти.

Ураховуючи вище зазначені вимоги до підготовки та проведення лекції, нами розроблено конспект-лекції із застосуванням наочності.

Тема: «Розлад теплорегуляції. Пухлини»

Мета: ознайомити з поняттям розладу теплорегуляції, причинами, патогенезом та класифікацією пухлин.

План

1. Розлад теплорегуляції.
2. Лихоманки: причини і механізм розвитку.
3. Стадії лихоманки.
4. Типи температурних кривих.
5. Відмінність лихоманки від перегрівання.
6. Значення лихоманки.
7. Поняття про пухлини та їх причини.
8. Патогенез пухлин.
9. Класифікація пухлин.

Рекомендована література:

Прочитайте

1. Мазуркевич А. Й., Урбанович П. П. та ін. Патологічна фізіологія та патологічна анатомія тварин. Вінниця: Нова книга, 2008. 344 с.

2. Мазуркевич А. Й., Тарасевич В. Л., Клузі Дж. Патофізіологія тварин. К. : Вища школа», 2000. 238 с.

3. Налетов Н. А. Патофізіологія и патанатомия животных. Переклад з російського видання («Колос», 1975), переробленого і доповненого, З. А. Захарової та В. К. Ліпської. 384 с.

Обладнання: мультимедійний проектор, магнітно-маркерна дошка.

1. Розлад терморегуляції.

Постійність температури тіла підтримується процесами теплопродукції і тепловіддачі, які регулюються ЦНС і ендокринними залозами. Джерелом тепла є жири і вуглеводи. Віддача тепла проходить через поверхню тіла з диханням, потом, виділенням сечі і калу. Розлад терморегуляції проявляється:

Гіпотермією, що характеризується зниженням температури тіла, причини: дія низької температури, пригнічення, враження нервової системи і крововтрати. Переохолодженню сприяє низька вологість шкіряного покриву, вітер, виснаження і надмірна експлуатація. Чутливість до переохолодження залежить від віку і виду тварини. Часті переохолодження призводять до простудних захворювань внаслідок зниження імунної системи організму.

– *Гіпертермія* – це перегрівання організму внаслідок довготривалої дії високої температури. Сприяє перегріванню висока вологість температури навколишнього середовища, скупченість тварин, недостатнє напування, при відсутності швидкості руху повітря. При температурі тіла 44-45 порушується координація руху, тварина спіткається, втрачає свідомість, падає, настають судоми і смерть.

2. Лихоманки: причини і механізм розвитку.

Лихоманка – це патологічний стан, що характеризується підвищенням температури тіла внаслідок розладу теплорегуляції. Речовини, що викликають підвищення температури називають пірогенними. Її поділяють на інфекційну і неінфекційну.

Інфекційна – спричинена мікробами, вірусами, грибами і паразитами, що потрапили в організм.

Неінфекційна – при механічних пошкодженнях з крововиливами, при переливанні крові, під дією фармакологічних речовин, вона поділяється на:

➤ *білкову* – при накопиченні в організмі розпаду білків;

➤ *сольова* – при введенні гіпертонічних розчинів кухонної солі;

➤ *медикаментозна* – при введенні фармакологічних речовин, що викликають порушення центру теплорегуляції в сторону збільшення теплоутворення (адреналін);

➤ *нейрогенна* – при травмах головного мозку і крововиливах.

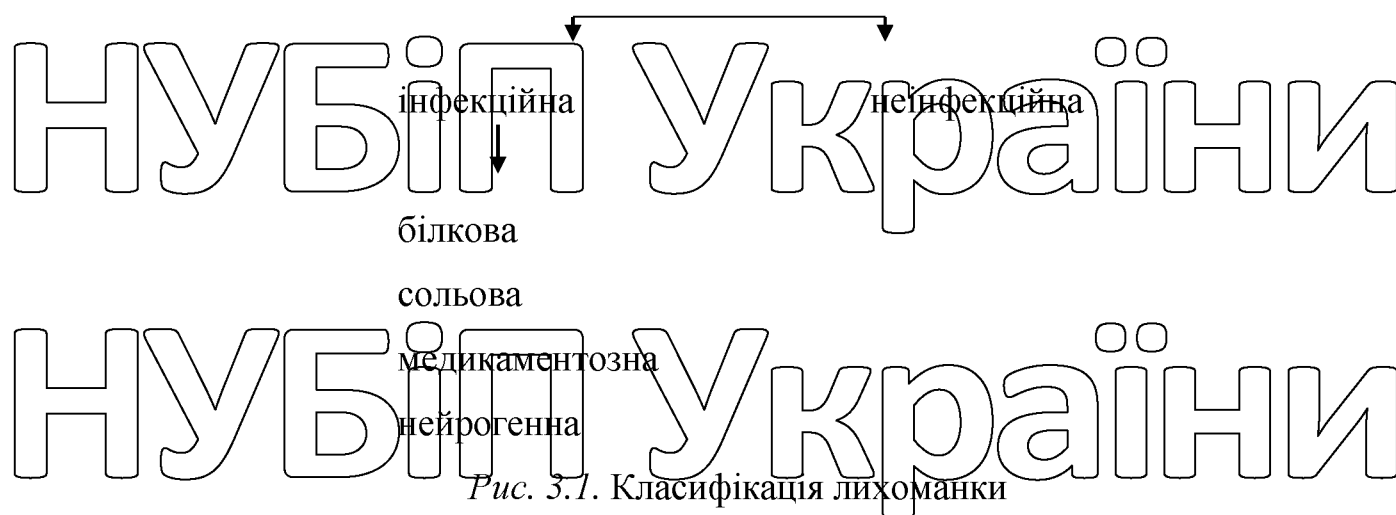
Лихоманка це не хвороба, а ознака хвороби.

Гіпоталамус є центром теплорегуляції, під дією якого підтримується постійність температури тіла врівноваженням процесів теплопродукції і теплорегуляції. Пірогенні речовини збуджують холодочутливі нейрони і пригнічують теплочутливі, внаслідок якого створюється зовнішнє охолодження, настає спазм периферичних судин і треміння скелетних м'язів. Збільшується утворення тепла в організмі за рахунок підвищення обмінних процесів, при цьому процеси теплопродукції переважають над процесами тепловіддачі.

В реакції, що формується при лихоманці приймають участь вищі відділи ЦНС і ендокринної системи, при підвищеній функції гіпофіза, надниркових і щитовидних залоз температура підвищується, а при пригніченні її знижується.

Лихоманка залежить від патогенності збудника, реактивності організму, віку, вродованості, умов утримання і експлуатації, захисних пристосувань організму.

за походженням

3. Стадії лихоманки (гарячки).

I стадія – підйому температури – утворення тепла в організмі збільшується за рахунок посилення обміну речовин і функції скелетних м'язів (озноб), тепловіддача знижується внаслідок звуження шкіряних судин, скуйовдження шерсті і припинення потовиділення.

II стадія – утримання температури – температура тіла тримається на високому рівні за рахунок високої теплопродукції при посиленому розпаді вуглеводів, жирів і навіть білків. Процеси теплопродукції і тепловіддачі на одному рівні. Тепловіддача здійснюється через розширені шкіряні судини і прискорене дихання, потовиділення низьке, шкіра суха і гаряча.

III стадія – зниження температури – знижується теплопродукція із-за припинення дії пірогенів на центр теплорегуляції і підвищена тепловіддача. Тепло виділяється з потом, частим диханням, за рахунок розширених шкіряних судин. Зниження температури буває поступовим і називають його літичним (декілька діб); критичне – декілька годин і може призвести до падіння тонуусу судин, їх розширення, падіння кров'яного тиску і колапсу.

4. Типи температурних кривих.

Постійна – температура тримається на одному рівні і коливання між ранішньою і вечірньою в межах 1°C.

Послаблююча – подібна до постійної по тривалості, але відрізняється від різниці температури між ранішньою і вечірньою на 2°C .

Переміжена – характеризується чергуванням приступів підвищення температури більше на 1°C з періодами нормальної; температура різко піднімається, тримається 2-3 години і знижується до норми протягом трьох днів.

Зворотна – чергування приступів підвищення температури з періодами нормальної, але тримається температура протягом трьох діб.

Виснажлива – чергування приступів підвищення температури з періодами нормальної між ранішньою і вечірньою, коливання $3-5^{\circ}\text{C}$.

Атипова – характеризується різноманітними добовими коливаннями температури тіла без будь-якої закономірності.

За ступенем підвищення температури:

- *Субфебрильна* – підвищення температури вище норми до 1°C .
- *Фебрильна* – підвищення температури вище норми до 2°C .
- *Перитична (висока)* – підвищення температури вище норми до 3°C .
- *Гіперперитична* – підвищення температури вище 3°C до норми.

5. Відмінність лихоманки від перегрівання.

Перегрівання настає при дії високої температури навколишнього середовища, а лихоманка під впливом пірогенних речовин і створюється самим організмом, а при перегріванні компенсаторні можливості організму виснажуються.

6. Значення лихоманки.

Підвищена температура перешкоджає розмноженню багатьох збудників хвороб, посилюється лейкоцитоз, збільшується фагоцитоз, виробляються антитіла. В організмі виробляється інтерферон. Негативний вплив – накопичення продуктів розпаду, інтоксикація, виснаження і зниження продуктивності, порушення органів і систем.

7. Поняття про пухлини та їх причини.

Пухлини – це патологічний процес, що характеризується безмежним ростом тканин і відрізняється від подібної будовою, властивостями і обміном речовин. Пухлини з’являються внаслідок перетворення нормальної клітини в пухлину, виходять з під контролю нервової регуляції і безмежним розмноженням. Відрізняється від цієї тканини з якої вона виникла по структурі, біохімічними властивостями та обміном речовин.

Пухлини ростуть експансивним і інфільтративним ростом. При експансивному рості вони відштовхують оточуючу здорову тканину, цей ріст характерний для доброякісних пухлин і викликають атрофію органа. При інфільтративному рості пухлинні клітини врастають в здорову оточуючу тканину, цей ріст характерний для злоякісних пухлин. Клітини незрілих пухлин врастають в судини і з током крові і лімфи утворюють метастази.

Причини: хімічні, фізичні, біологічні, які здатні викликати перетворення нормальної клітини в пухлину і називають їх *канцерогенними*. До хімічних канцерогенів належать деякі вуглеводні (ароматичні), які діють зовні при змазуванні шкіри або при підшкірному введенні.

Фізичні: канцерогенною дією володіє іонізуюча радіація, ультразвук, ультрафіолетові промені і теплова енергія. При опроміненні тварин великими дозами рентгенівських променів розвиваються спочатку дерматити, а потім рак або саркома, а невеликі дози створюють умови для появи пухлин. При довготривалій механічній дії (постійні травми) на тканини також виникають пухлини.

Біологічні: багато пухлин, які виявляють у тварин викликаються вірусами. Велику роль у виникненні пухлин грають сприяючі фактори (вік, стать, стан нервової і ендокринної системи). Часто пухлини зустрічаються у собак, коней, вівчів і ВРХ. Передача вірусу до потомства від матері відбувається через молоко. Сучасна уява про походження пухлин зводиться до

поліетиології (багато причинності), тому що кожна пухлина виникає під дією різних причин і умов.

8. Патогенез пухлин.

Пухлини утворюються з нормальних клітин і утворення їх проходить в три етапи.

Перший етап (латентний) – перетворення нормальної клітини в передпухлину під дією канцерогенних факторів, нормальна клітина безмежно розмножується і це передається дочірніми клітинами. Таке розмноження відбувається під дією канцерогенних факторів, що впливають на хромосомний апарат нормальної клітини.

Другий етап – перетворення передпухлинної клітини в пухлину. В латентний період передпухлинна клітина під дією різних факторів активізується, посилено розмножується і утворює відокремлений пухлинний вузлик.

Третій етап – безмежний ріст пухлини коли вона виходить з під контролю організму, пухлинна тканина безмежно збільшується, а клітини набувають самостійності (автономності) і втрачають диференціацію (різницю).

9. Класифікація пухлин.

В класифікацію пухлин положено клінічний прояв і гістологічний принцип з врахуванням морфологічного виду паренхімних клітин, ступеня їх зрілості і локалізації. За клінічним проявом пухлини умовно поділяють на доброякісні (зрілі) і злоякісні (незрілі).

Доброякісні пухлини складаються із зрілих клітин подібних на клітини тканин з яких вони ростуть, володіють експансивним ростом після хірургічного видалення не дають метастазів. Доброякісні пухлини можуть перетворитися в злоякісні.

Злоякісні пухлини складаються з мало або не диференційованих клітин, що втратили подібність з материнською тканиною, володіють інфільтративним ростом, дають рецидиви, відновлюються після операції і метастазують.

Назву пухлин складають з грецької або латинської назви тканини з якої вони походять і доданок закінчення “ома”. Наприклад, пухлину жирової тканини називають ліпома (з грец. ліпос – жир). Але є деякі виключення, так як пухлини із незрілої сполучної тканини називають саркомами, а із епітеліальної – карциноми.

Зовнішній вигляд і будова пухлин. Він різноманітний і може мати вузлувату, сосочкову, грибоподібну, деревоподібну форму; гладеньку, бугристу, щороховату поверхню. Пухлини розташовуються в середині органу, дещо виступають над його поверхнею або звисають на короткій або довгій ніжці. Пухлини бувають одинокими і множинними (від одного вузлика або до декілька десятків) і досягають різних розмірів і ваги.

Колір пухлини залежить від фарбування органу з якого вона виникла і ступені розвитку судин. За кольором вони бувають сіро-білі, жовтуваті, темно-коричневі (меланомі) і червоні (ангіома). Консистенція пухлин буває щільна (фіброма), тістувата (міксом), тверда (остеома). Малюнок пухлини на розрізі залежить від характеру пухлинної тканини і розростання стромы. Пухлина побудована з паренхіми і стромы. Паренхіма являє собою різні ступені зрілості клітин того або іншого виду. Строма утворена сполучною тканиною, в ній проходять кровоносні, лімфатичні судини і нерви.

Табл. 3.1. Класифікація пухлин за гістологічним принципом

Джерело пухлини	Доброякісні пухлини	Злоякісні пухлини
Епітеліальні пухлини		

Плоский і перехідний епітелій Приматичний залозистий епітелій	Папілома Аденома	Плоскоклітинний рак з ороговінням і без ороговіння Аденокарцінома
Сполучнотканинні пухлини		
Фіброзна тканина	Фіброма: щільна м'яка	Саркома: круглоклітинна веретенноклітинна поліморфноклітинна фібросаркома
Жирова тканина Хрящова тканина Кісткова тканина	Ліпома Хондрома Остеома	Ліпосаркома Хондросаркома Остеосаркома
Кровоносні судини	Гемангіома: капілярна венозна (кавернозна) артеріома	Ангіосаркома
Лімфатичні судини	Лімфангіома	Лімфангіосаркома
М'язові пухлини		
М'язова тканина: гладенькі м'язи поперечносмугасті м'язи	Лейоміома Рабдоміома	Лейоміосаркома Рабдоміосаркома
Пухлини нервової системи		
Гліальні елементи нервової системи нервові стовбури Меланіноутворююча тканина	Гліома Невринома Меланома	Злоякісна гліома Злоякісна невринома Злоякісна меланома
Пухлини системи крові		

Лімфоїдна тканина

Лімфоми

Злоякісні лімфоми

Тератоми

Контрольні питання:

1. Які є види порушення теплорегуляції?
2. Що таке лихоманка і як вона відрізняється від перегрівання?
3. Як класифікують лихоманку за етіологічним фактором?
4. Механізм розвитку лихоманки.
5. Стадії і типи лихоманки.
6. Значення лихоманки для організму.
7. Що таке пухлини та їх причини?
8. Патогенез пухлин.
9. Класифікація пухлин.

Таким чином, однією з основних форм організації навчання у закладах фахової передвищої освіти є лекція. Ефективність її проведення залежить від педагогічного досвіду викладача, його знання навчального матеріалу, раціональної послідовності викладання матеріалу, техніки мови викладача, його контакту з аудиторією, активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Ураховуючи вимоги до підготовки та проведення лекції, нами розроблено конспект лекції із застосуванням наочності на тему «Розлад теплорегуляції. Пухлини» майбутнім фахівцям ветеринарної медицини.

3.2. Методика проведення лабораторного заняття з навчальної дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія»

У художньому фільмі про американську школу режисерів Дона Сімсона та Джері Брукхаймера «Небезпечні думки, або Вчитель спеціального призначення» вчителька звертається до учнів: *«Моя головна мета – навчити вас думати. Мозок – це також м'яз. І щоб бути сильним, могутнім треба тренувати його. Кожен новий факт, кожна нова ідея допомагає вам розвивати новий м'яз. І ці м'язи роблять вас по-справжньому сильними. Це ваша зброя! В цьому неспокійному світі я хочу озброїти вас. Якщо до кінця року ви не станете розумнішими, кмітливішими, спритнішими, ви нічого не втрачите. А якщо ви станете такими, ви матимете в своїх руках цінну зброю»* [13, 174].

Плідність практичного заняття залежить від успішності реалізації його основних цілей, одна з яких полягає у розвитку інтелектуальних здібностей та мислення, навичок розумової праці здобувачів освіти. Досить часто головна увага на практичному занятті звертається на відтворення засвоєних знань. виступи з визначених питань, доповнення, знову виступи та доповнення. І заняття нерідко перетворюються, за словами педагога-новатора Є. Ільїна «у монологи глухих». Цілком зрозуміло, що одна з основних цілей практичного заняття – залучити студентів до активної практичної діяльності.

Оскільки в сучасних умовах співіснують дві стратегії організації освітнього процесу: традиційна та інноваційна, за цим принципом практичні заняття розподіляються на традиційні та інноваційні.

Традиційний підхід до проведення навчальних занять може забезпечувати успішні результати, якщо він не «застигає в стереотипі», а постійно оновлюється та вдосконалюється.

Інноваційна форма проявляється в особливих способах діяльності викладачів, які виходять за рамки традиційних, оскільки інновації передбачають зміни, оновлення в плані створення нового або пристосування вже відомого до нових умов. Розглядаючи це важливе питання в контексті

динаміки сучасного розвитку суспільства, потрібно особливу увагу акцентувати на тому, що викладач, який ігнорує в своїй діяльності інноваційний чинник, не лише відстає від суспільних процесів, а й формує відповідні комплекси в студентів [13, 175].

У навчальному посібнику Т. І. Туркот «Психологія і педагогіка вищої школи» розглядаються найсучасніші методи навчання у вищому навчальному закладі, які успішно можна використовувати для реалізації вищезазначених функцій практичних занять: мозкова атака, метод «635», метод Дельфи, метод синектики, метод вільних асоціацій, дидактична гра, «синанон-метод», метод кейсів, мікровикладання, ситуаційний метод, метод «Коло ідей», метод «Займи позицію», метод «Ток-шоу», метод «Ажурна пилка» [36, 367-409].

Практичні заняття виконують такі основні функції:

- поглиблення знань;
- закріплення та конкретизація знань, отриманих на лекції та у процесі самостійної роботи;
- систематизація знань;
- розвиток навичок самостійної роботи;
- формування умінь та навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності;
- формування умінь формулювати та відстоювати власну думку.

Одна з важливих функцій практичного заняття, яка часто залишається поза увагою викладачів, – виховна. Виховна функція заняття реалізується через: а) зміст; б) особистість педагога; в) організацію навчання (якщо педагог зібраний, організований, стриманий, відповідальний – це стає прикладом для наслідування); г) вибір методів і прийомів навчання. Важливо, щоб виховна функція була реалізована непомітно, органічно вплетена у зміст заняття.

Штучні виховні моменти, як правило, не забезпечують її успішної реалізації [13, 176].

Успішність реалізації мети практичного заняття передусім залежить від мотивації, комплексу мотивів, що властиві студенту та, які спонукають і спрямовують його пізнавальну діяльність.

Натомість досить часто головна увага в процесі проведення практичного заняття звертається лише на відтворення засвоєних знань: виступи з визначених питань та доповнення. З цієї причини багато студентів не обтяжують себе розумовою діяльністю. Залучення до активної практичної діяльності здобувачів освіти не менш важлива ціль практичного заняття, причому не лише їх операційної залученості, оскільки вона сама собою ще не забезпечує реальної, особистісної залученості до неї.

На практичних заняттях повинні бути створені умови для дієвості науково-теоретичних та операційних знань та надання їм гнучкого, діяльнісного характеру. Дуже важливо створити на занятті такі умови, за яких студенти самі відкривають для себе привабливість навчальної дисципліни, коли інтерес не привноситься ззовні, а виникає «зсередини». Саме тому надзвичайно важливою умовою формування інтересу до навчальної дисципліни є серйозна робота над змістом [13].

Основними факторами, що сприяють виникненню та формуванню інтересу студентів до змісту практичних занять, є:

- тісний зв'язок навчальної дисципліни з життям та теорії з практикою;
- особистісний фактор;
- побудова та композиційна оформленість практичного заняття;
- урізноманітнення методів та прийомів;
- використання нетрадиційного підходу до проведення першого практичного заняття, на якому важливо дати мотивуючий поштовх до наступних занять, використовуючи елементи несподіванки та інтриги [13, 181].

Готуючись до чергового практичного заняття, викладач фахової передвищої школи в жодному разі не повинен залишати поза увагою побудову та композиційну оформленість практичного заняття.

Свого часу значення даного фактору проілюстрував короткими уривками у своїй праці відомий педагог-новатор Є. М. Сль'їн «Герой нашого уроку», що є однаково важливими не лише для шкільного уроку, а й для практичного заняття у закладах фахової передвищої освіти. «Одна з проблем уроку – проблема рамки: початку і закінчення, тобто підсумку. Інакше анархічне «шумимо, браття, шумимо» начисто перекреслить навчально-цільове. Перше слово зазвичай за вчителем. Його сріпак запалиє вогнище, і потрібно знати, з якого боку піднести його, щоб негайно отримати вогонь. А там вже від гілочки до гілочки піде полум'я, підхоплене вітром колективного інтересу. Проте не початок, а кінець найбільшою мірою дає відчуття справжнього уроку» [11, 196].

Науковці зазначають, що немає кращого методу доведення до розуму знань, ніж метод передачі їх у найбільш можливих різноманітних формах.

У своїх наукових дослідженнях Каплінський В. В. виокремив прийоми зародження та підтримування інтересу до навчального матеріалу на практичних заняттях:

- загострення протиріч між сформованими у життєвому досвіді невірними уявленнями та новими знаннями;
- вибір оптимального варіанту вирішення проблеми із кількох запропонованих;
- включення учнів у самостійний пошук «відкриття» нових знань;
- співставлення суперечливих точок зору, висловів, суджень;
- визначення причинно-наслідкових зв'язків;
- елементи несподіваності, інтриги, новизни;
- образні порівняння, притчі, елементи драматизації;
- цікаві творчі дидактичні прийоми, ігри та їх урізноманітнення;
- визначення спільного та відмінного між певними явищами та процесами;
- виправлення навмисних логічних та фактичних помилок;

↑ педагогічно доцільне використання аудіо- та відео фрагментів (капл.180).

Ураховуючи вище перераховані вимоги щодо ефективності проведення занять, нами було розроблено та експериментально перевірено практичне заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» на тему «Вивчення ознак смерті і посмертних змін під час розтину трупів тварин» для студентів 2 курсу спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття освіти.

Тема практичного заняття: «Вивчення ознак смерті і посмертних змін під час розтину трупів тварин».

Мета: вивчити ознаки смерті та встановити посмертні зміни в трупі.

Обладнання: трупи тварин, анатомічний набір інструментів, спецодяг:

халат, косинка, гумові рукавички, фартух; миючі і дезінфікуючі засоби: мило, спирт, 3% розчин їдкого лугу.

Робоче місце: лабораторія патофізіології і патанатомії.

Правила техніки безпеки та охорони праці:

- ❖ розтин трупа потрібно проводити в спецодязі: халаті, гумових рукавичках, косинці, фартусі, на рукавниках;
- ❖ дотримуватись чистоти під час розтину;
- ❖ після розтину частини трупа прибирають та знезаражують,
- ❖ столи, підлогу миють та дезінфікують;
- ❖ інструменти миють теплою водою з милом, дезінфікують або кип'ятять.

Після виконаної роботи студент повинен:

знати: посмертні ознаки та їх класифікацію;

вміти: визначати ознаки смерті.

Теоретичні відомості: Для діагностики і профілактики хвороб дуже важливо знати механізм розвитку посмертних змін у трупах, які трохи по різному відбуваються у тварин, що загинули від різних захворювань. За

характером розвитку трупних змін можна в деякій мірі судити про причини смерті і про правильність прижиттєвого діагнозу.

Зміст та послідовність виконання завдань:

- ❖ Ознайомитись з первинними ознаками смерті.
- ❖ Ознайомитись з вторинними ознаками смерті.
- ❖ Ознайомитись з третинними ознаками смерті.

Методичні рекомендації з виконання та оформлення:

Робота № 1. Вивчити первинні ознаки смерті.

Первинні ознаки смерті визначають момент клінічної смерті. До них відносяться явища, що свідчать про припинення діяльності трьох важливих органів: центральної нервової системи, легень і серця.

Припинення діяльності центральної нервової системи визначається зникненням безумовних рефлексів.

Припинення дихальної діяльності виявляється вислуховуванням ділянки легень і за відсутністю дихальних рухів грудної клітки.

Припинення серцевої діяльності встановлюється за відсутністю пульсових і серцевих поштовхів протягом 8 – 10 хвилин і кровотечі з надрізів шкіри.

Робота № 2. Вивчити вторинні ознаки смерті.

Вторинні ознаки смерті характеризуються фізико-хімічними змінами в трупі:

1. Охолодження трупа – температура трупа вирівнюється з температурою навколишнього середовища. Швидкість охолодження в першу добу становить за годину на 1°C , за другу добу – по $0,2^{\circ}\text{C}$ на годину.

2. Заклякання – це затвердіння м'язів і сухожиль, яке виникає внаслідок набрякання м'язів – за накопичення молочної і аденозинтрифосфорної кислот.

3. Трупні плями бувають синюшно-червоного забарвлення, розташовані в нижніх частинах шкіряного покриву трупа. Вони бувають у двох стадіях: гіпостаз і імбібіція. Стадія гіпостазу характеризується стіканням крові на

нижні ділянки тіла вагою трупа тварини. Стадія імбібіції характеризується тим, що гемолізована кров виходить за межі судин і прорізає навколишні тканини.

4. Кров'яні зсідки – це ущільнена кров'яна маса в порожнинах серця і крупних судинах, за кольором вони є червоні і жовті.

Робота № 3. Вивчити третинні ознаки смерті.

Третинні ознаки смерті характеризуються розпадом трупа. Вони бувають двох видів: автоліз, гниття.

Автоліз – це розпад трупів під дією власних ферментів.

Гниття – це розпад трупа під дією гнільних бактерій, яке проходить в три етапи і характеризується трьома ознаками:

1. Трупна зелень – утворюється внаслідок імбібіції черевної стінки.

Причиною є утворення сірчаного гемоглобіну і сірчаного заліза внаслідок сполучення гемоглобіну з сірководнем, що виділяється внаслідок розпаду білку.

2. Утворенням газів з неприємним запахом (сірководню та інших).

3. Розпад органів і тканин з перетворенням їх в однорідну масу брудно-зеленого кольору.

За результатами проведеного дослідження підготуйте звіт, у якому повинно бути відображені встановлені ознаки смерті та посмертних змін на трупі.

Захист роботи: перевірка виконаної практичної роботи студентів, оцінювання їх.

Завдання для самостійної роботи:

1. Повторити тему «Смерть».

2. Написати звіт практичної роботи.

Список рекомендованої літератури:

1. Налетов Н. А. Патопфизиология и патанатомия животных. Переклад з російського видання («Колос», 1975), переробленого і доповненого, 3. А. Захарової та В. К. Ліпської. 384 с.

2. Урбанович П. П. та співавтори «Патологічна анатомія тварин» К. : Ветінформ, 2008. С.23-30.

Також було проведене анкетування серед студентів з метою перевірки їхнього рівня активності під час практичної роботи та отримання відгуків аудиторії щодо проведення навчального заняття та побажання на подальшу роботу. В опитуванні взяли участь 45 осіб з двох академічних груп.

На запитання «Як ви оцінюєте рівень своєї навчально-пізнавальної активності під час практичного заняття?», ми отримали наступні результати:

- 33 респондента (73,33 % опитаних) зазначили про *достатній рівень* своєї навчальної активності (задоволеність умовами навчання та його результатами, участь у дискусіях, чітке виконання усіх видів робіт згідно з інструктажем);

- *високий рівень* – 10 осіб (22,22 % опитаних) (прагнення до лідерства, прагнення бути кращим у профільних дисциплінах, бажання публічного захисту результатів практичної роботи на науково-практичних конференціях та семінарах);

- лише 2 студентів (4,44 % опитаних) вказали про *низький рівень активності* (відсутність пізнавального інтересу, бажання виконати не більше, ніж потрібно для подолання чергового контрольного етапу навчання) (рис. 3.2.).

Результати тестування "Мій рівень роботи на практичному занятті з дисципліни "Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин"

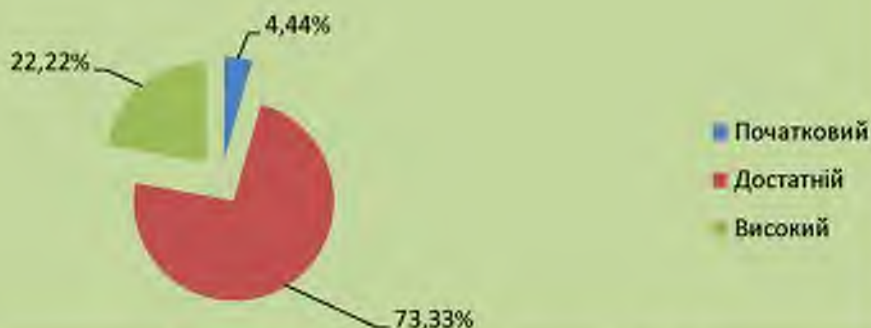

Рис. 3.2. Результати тестування «Мій рівень роботи на практичному занятті» з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин»

Аналіз відповідей на запитання «Я хотів/ла б у майбутньому навчатися у такому форматі», дали наступні результати: більшості здобувачам освіти сподобався такий формат роботи, тому вони бажали б навчатися так і в майбутньому (рис. 3.3.).

Результати опитування «Я хотів/ла б у майбутньому навчатися у такому форматі»

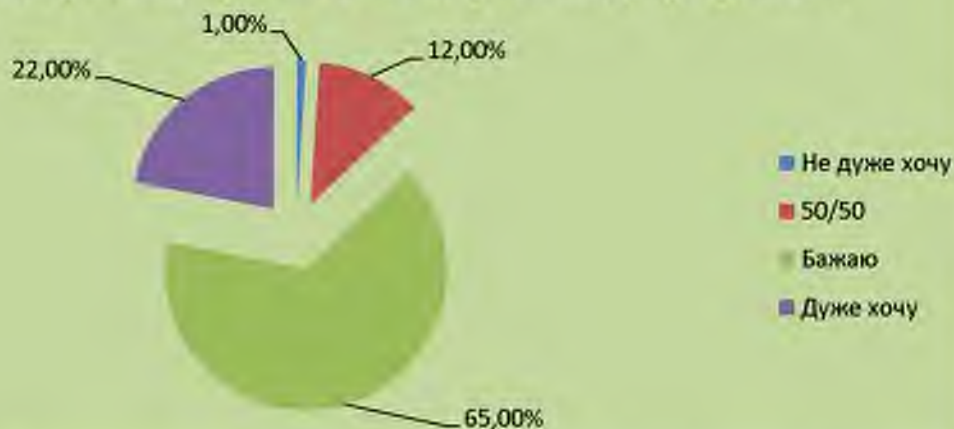

Рис. 3.3. Результати опитування «Я хотів/ла б у майбутньому навчатися у такому форматі»

Таким чином, практичні заняття як форма організації навчання у закладах фахової передвищої освіти займають важливе місце між теоретичним і практичним навчанням, сприяють формуванню самостійності здобувачів освіти, закріпленню та удосконаленню відповідно їхніх знань та формуванню визначених професійних умінь, що є важливими в процесі майбутньої реалізації як фахівців-ветеринарів.

Висновки до розділу 3.

Аналіз педагогічної літератури та багаторічний досвід викладацької діяльності у закладі фахової передвищої освіти (ВСП «Мукачівський фаховий коледж НУБіП України») засвідчує, що плідність навчальних занять залежить від успішної реалізації їх основних цілей, основна з яких полягає у активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що сприяє розвитку їх інтелектуальних здібностей та мислення, формує самоствійність, відповідальність у вирішенні фахових завдань під час майбутньої професійної діяльності.

Ураховуючи вимоги до підготовки та проведення лекцій, нами розроблено конспект-лекції із застосуванням наочності на тему «Розлад терморегуляції. Пухляки». Також дотримують вимоги щодо ефективності проведення занять, нами було розроблено та перевірено практичне заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» на тему «Вивчення ознак смерті і посмертних змін під час розтину трупів тварин» для студентів 2 курсу спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття освіти.

Окрім того проведене анкетування серед студентів з метою перевірки їхнього рівня навчальної активності під час практичної роботи та з метою отримання відгуків здобувачів освіти щодо проведення навчального заняття та побажання на майбутню роботу.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що соціальна потреба в підготовці майбутніх фахівців-ветеринарів у закладах фахової передвищої освіти України обумовлена сучасними умовами ринкової економіки, проблемами формування кадрового потенціалу у сільськогосподарській галузі та післявоєнній відбудові країни. Результатом навчання у фахових коледжах повинна бути не лише професійна спеціалізація, а й сформована готовність випускників освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра до особистісного та професійного зростання.

2. Освітній процес у закладі фахової передвищої освіти реалізовується у рамках багатоманітної цілісної системи організаційних форм і методів навчання, вміле використання яких забезпечує досягнення найбільш ефективних результатів навчальної діяльності, формуючи систему знань та практичних умінь та навичок майбутніх фахівців відповідної галузі. Освітній процес у закладах фахової передвищої освіти здійснюється за такими формами: навчальні заняття; самостійна робота; практична підготовка та контрольні заходи. Основними видами навчальних занять у закладах освіти фахової передвищої освіти є: лекція; лабораторне заняття, практичне заняття, семінарське заняття, індивідуальне заняття та консультація. Провідну роль у результативності освітнього процесу відіграє педагогічна майстерність викладача, що відображається у його високій культурі організаторської, управлінської, виховної, трудової, ігрової та громадської діяльності, наділеного якостями творчої особистості, що дозволяє вирішувати всі питання освітньої роботи разом із здобувачами освіти в умовах взаємодії, враховуючи не лише інтереси та рівень вихованості кожного, але й також індивідуальні та психологічні особливості кожного здобувача освіти.

3. Методична робота проводиться для вдосконалення підготовки та проведення навчальних занять усіх видів: лекції, практичних, лабораторних, семінарських, самостійної підготовки під керівництвом викладача. Вона сприяє підвищенню професійного рівня підготовки педагогів, їхньої

підготовки до засвоєння змісту нових програм та технологій реалізації досягнень неіхолого-педагогічних дисциплін та методик викладання, передового педагогічного досвіду, спонукає викладача до роботи над підвищенням свого фахового рівня, сприяє збагаченню колективу викладачів "педагогічними новаціями", допомагає молодим педагогам переймати майстерність у досвідчених колег.

Ураховуючи вимоги до підготовки та проведення лекцій (знання навчального матеріалу, раціональної послідовності викладання матеріалу, техніки мови викладача, його контакту з аудиторією, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів), нами розроблено конспект-лекції із застосуванням наочності на тему «Розлад терморегуляції. Цуклини». Ураховуючи вимоги щодо ефективності проведення практичних занять, нами було розроблено та експериментально перевірено практичне заняття з дисципліни «Патологічна фізіологія і патологічна анатомія сільськогосподарських тварин» на тему «Вивчення ознак смерті і посмертних змін під час розтину трупів тварин» для студентів 2 курсу спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» денної форми здобуття освіти.

Окрім того було проведене анкетування серед здобувачів освіти з метою перевірки їхнього рівня активності під час практичної роботи та з метою отримання відгуків аудиторії щодо проведення навчального заняття та побажання на майбутню роботу.

Результати дослідження можуть бути використані при підготовці лекцій та практичних занять викладачами закладів фахової передвищої освіти для майбутніх фахівців-ветеринарів та у процесі створення робочих програм та навчально-методичних посібників.

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беседіна Л. М., Сторубльов О. І. Педагогічна майстерність, активні методи навчання та методична робота у навчальних закладах: методичний посібник. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. К.: Логос, 2009. 204 с.

2. Босенко В. А. Воспитать воспитателя. К.: Лыбидь, 1990. 322 с.

3. Вітвицька Є. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К.: Центр учбової літератури, 2011.

4. Головачук Т. І. Інноваційний підхід при проведенні лекційного заняття // Проблеми освіти. С. 405-410.

5. Гусак Т. М., Малінко О. Г. Підвищення самостійності студентів під час вивчення іноземних мов // Педагогіка і психологія. К., 2000. 56 с.

6. Гриньова В. М. Педагогічна майстерність учителя: Навчальний посібник. Вид. 2-е, випр. і доп. Харків: «ОВС», 2006. 224 с.

7. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-VII/edition01.01.2019/>

8. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

9. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

10. Дубасенюк О. А. Методика викладання педагогіки: курс лекцій / О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 328 с.

11. Ільїн Є. М. Герой нашого уроку. М.: Педагогіка, 1991. 288 с.

12. Кайдалова Л. Г., Шокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.

13. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.

14. Лазарева Т. А. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх інженерів-технологів харчової галузі до творчої професійної діяльності. дис. докт. пед. наук. Харків, 2014. 625 с.

15. Мазуркевич А. Й., Урбанович П. П. та ін. Патологічна фізіологія та патологічна анатомія тварин. Вінниця: Нова книга, 2008. 344 с.

16. Мазуркевич А. Й., Тарасевич В. Л., Клугі Дж. Патофізіологія тварин. К.: Вища школа», 2000. 238 с.

17. Налетов Н. А. Патофизиология и патанатомия животных. Переклад з російського видання («Колос», 1975), переробленого і доповненого, З. А. Захарової та В. К. Липської. 384 с.

18. Мачинська Н. І., Стельмах С. С. Сучасні форми організації навчального процесу у вищій школі: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 180 с.

19. Матвійчина С. В. Особливості організації навчального процесу в коледжах та можливості предметів природничого циклу у саморозвитку студентів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 32. С. 118-120.

20. Матеріал з Вікіпедії. URL : <https://uk.wikipedia.org>

21. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 243 с.

22. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1608-21#Text>

23. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 211 «Ветеринарна медицина» галузі знань 21 Ветеринарна медицина освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр». URL :

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/11/30/211-Veterynarna.medytsyna.30.11.pdf>

24. Налетов Н. А. Патологическая анатомия животных. Переклад з російського видання («Колос», 1976), переробленого і доповненого, З. А. Захарової та В. К. Ліпської. 384 с.

25. Недосєков В. В., Хаунхорст Е., Ситнік В. А., Шевчук В. М., Жуковський М. О. Організація та економіка ветеринарної справи. К. : НУБіП України, 2019. 396 с.

26. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі / за ред. Біжана І. В. К. : МОУ. 2001, 409 с.

27. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

28. Пилипенко О. П. Професійна підготовка фахівців ветеринарного профілю у ВНЗ Іменчини: автореф. дис. канд. пед. наук. 13.00.04. К., 2018. 23 с.

29. Положення про організацію освітнього процесу у ВП НУБіП України «Мукачівський аграрний коледж». URL : http://new.makinfo.org.ua/images/Documents/Polozennya/9_Polozennya.pdf

30. Похресник А. К. Україна: трансформація сектору ВНЗ I-II рівнів акредитації і Болонський процес // Проблеми освіти. К. : Наук.- метод. центр вищої освіти, 2005. Вип.42. С.75-86.

31. Приходько А. И., Шокина Н. Б. Основы педагогического мастерства: Учеб.-метод. пособ. для студ. высших учеб. завед. Х. : Издатель Шуст А. И., 2001. С.7-8.

32. Соцький К. О. Структура готовності студентів медичних коледжів до професійного саморозвитку // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тернопіль: ТНПУ, 2014. №1. С.55-62.

33. Стандарти фахової передвищої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/fahova-peredyisha-osvita/sekto-fahovoyi-peredyishoyi-osviti/zatverdzeni-standarti>

34. Стандартизація професійної підготовки молодших спеціалістів аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: методичні рекомендації / П. Т. Лузан, Т. М. Пашенко, Н. М. Ваніна, Н. В. Колісник, Г. А. Мося. Житомир: «Полісся», 2020. 202 с.

35. Сторубльов О. І., Беседіна Л. М. Моделі діяльності викладача: методичні рекомендації. К.: Логос, 2008. 13 с.

36. Туркот Т. І. Психологія і педагогіка вищої школи в запитаннях і відповідях: навч. посіб. К.: Кондор, 2011. 516 с.

37. Урбанович П. П. та співавтори «Патологічна анатомія тварин» К.: Ветінформ, 2008, С. 23-30.

38. Ушинський К. Д. О пользе педагогической литературы. Педагог. сочинения в 6-ти т. Т. 1. М.: Педагогика, 1988. С. 162.

39. Шик М. П. Індустріально-педагогічний коледж в системі педагогічної освіти // Проблеми освіти. К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2005. Вип. 42. С. 110-118.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України